

Kriminalita mládeže, možnosti prevence a represe v České republice

Zuzana Štoudková, DiS.

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Zuzana ŠTOUDKOVÁ, DiS.
Osobní číslo: H108309
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Kriminalita mládeže, možnosti prevence a represe
v České republice

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma budu zpracovávat podle pokynů obsažených v materiálech IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách". Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto textu. Zejména budu dbát na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budu pravidelně konzultovat s vedoucím bakalářské práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na obrysy současné kriminality, historii delikventního chování,
- na základní faktory delikventního chování mládeže,
- na analýzu primární a sekundární prevence a represe,
- na konkrétní případy, kazuistiky.

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na služby nízkoprahových klubů pro mládež, který bude zaměřený na uspokojení potřeb klientů, návštěvníků klubu, formu prevence a její optimalizaci vzhledem ke konkrétním potřebám klientů.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- 1) Drtílová, Jana, Koukolík, František. Odlišné dítě. Praha: Vyšehrad, 1994.
- 2) Hartl, P., Hartlová, H. Psychologický slovník. 722 s., 1. vydání, Praha: Portál, 2000.
- 3) Chmelík, J. Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži. Policie ČR, Úřad pro vyšetřování pro Českou republiku, Ministerstvo vnitra ČR.
- 4) Klíma, P., Klíma, J. Základy etopedie. Praha: Karlova univerzita, Pedagogická fakulta, 1978.
- 5) Kuchta, J. Kriminologie I. Část, 2. vydání. Brno, Masarykova Univerzita.
- 6) Matějček, Z. Rodiče a děti. 2. vydání. Avicem, 1989.
- 7) Matoušek, Oldřich, Kroftová, Andrea. Mládež a delikvence, 1. vydání. Praha: Portál, 1988, 310–314 s. ISBN 80-7178-226-2.
- 8) Müller, Oldřich a kolektiv. Dítě se specifickými vzdělávacími potřebami v běžné škole. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 289 s., ISBN 80-244-0231-9.
- 9) Pelikán, Jiří. Výchova pro život. Praha, 2004, 108 s., ISBN 80-85866-23-4.
- 10) Říčan, Pavel, Krejčířová, Dana. Dětská klinická psychologie. Praha: Grada, 2006, 603 s. ISBN 80-247-1048-9.
- 11) Vágnerová, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004, 317 s. ISBN 80-7178-9.
- 12) Vágnerová, Marie. Psychopatologie dítěte pro speciální pedagogy. Praha: SPN, 1981.
- 13) Weis, P., Urbánek, V., Procházka, I. Vývojové trendy v oblasti sexuální morálky a sexuálního chování. Mládež, společnost a stát. 1996.

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.
Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Měhřín, Ph.D.
vedoucí ústavu

L.S.

PhDr. Miloslav Lůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

ZUZANA ŠTOUJKOVÁ

Jméno, příjmení studenta

V Brně 1.4. 2013

Štojková

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Ve své práci se zaměřím na faktory ovlivňující vznik kriminality mládeže, prostředky její prevence a represe. Okrajově nastíním historii kriminality, zmíním hlavní rizikové faktory ovlivňující vznik delikventního chování, zmapuji regionální kriminalitu mládeže. Analyzuji primární, sekundární a terciární prevenci. Podrobněji popíši mezirezortní systém prevence, systém včasné intervence, strategie prevence kriminality mládeže. V neposlední řadě zmíním možnosti policie ČR v prevenci kriminality mládeže a jejich funkci v této oblasti. Popíši represivní opatření, která jsem rozdělila na trestní, výchovná a ochranná, kde podrobněji popíši dvě zařízení, diagnostický a výchovný ústav. V poslední kapitole jsem se zaměřila na druhy alternativních trestů mládeže. Pro praktickou část své bakalářské práce jsem si vybrala techniku sběru dat zvanou dotazník, jehož cílem je zjistit, zda služby nízkoprahových klubů odpovídají potřebám klientů a zda je tato forma prevence optimálním řešením problematiky kriminality mládeže.

Klíčová slova: sociálně patologické jevy, kriminalita, delikvence, kriminalita mládeže, intervence, prevence, represe

ABSTRACT

In my thesis I will focus on the factors of influencing the criminality origins of youth, the ways of its prevention and repression. I will also touch the history of criminality, mention main risk factors influencing the origins of delinquent behavior, map the regional youth criminality. I will analyze primary, secondary and tertiary prevention. I will describe in more detail the interdepartmental system of prevention, the system of early intervention, the strategy of youth criminality prevention. Last but not least, I will mention the possibilities of the Czech police in prevention of criminality of youth and its function in this area. I will describe repressive measures which I have divided into penal, educational and protective parts, where I will describe two facilities which are diagnostic and educational institution. In the last chapter I have focused on the kinds of alternative punishments of youth criminality. For the practical part of the thesis. I have chosen the technique of collecting of data which is call the questionnaire which purpose is to find out whether the services of

low-perception clubs are in accordance with the needs of the clients and whether the form of prevention is the optimal solution of youth criminality issues.

Keywords: socially-pathological aspects of criminality, delinquency, criminality of youth, intervention, prevention, repression

Motto:

„ Věř lidem a oni budou věřit tobě, přistupuj k nim, jako by byli velcí a oni vyrostou.“

Ralph W. Emerson

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PaedDr. Libuši Mazánkové, Dr. za její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat všem pracovníkům nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, které jsem oslovila, za jejich spolupráci a respondentům za jejich odpovědi. Dále pracovníkům Police ČR na okrese Blansko, Vyškov, Boskovice a Turnov.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Zuzana Štoudková, DiS

OBSAH

ÚVOD	6
I TEORETICKÁ ČÁST	8
VYMEZENÍ NĚKTERÝCH POJMŮ	9
1 KRIMINALITA MLÁDEŽE	11
1.1 PRŮŘEZ HISTORIÍ KRIMINALITY MLÁDEŽE V ČR.....	11
1.2 STRUKTURA KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	13
2 HLAVNÍ RIZIKOVÉ FAKTORY A JEJICH MOŽNÁ PREVENCE	16
2.1 NEGATIVNÍ JEVY V RODINĚ A VE VÝCHOVĚ	16
2.2 ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ.....	17
2.3 MÉDIA.....	21
2.4 ZÁVADOVÁ PARTA, VOLNOČASOVÉ AKTIVITY	22
2.5 OSTATNÍ PATOLOGICKÉ JEVY	25
3 MEZIRESORTNÍ SYSTÉM PREVENCE	26
3.1 VYMEZENÍ POJMU PREVENCE KRIMINALITY.....	26
3.2 SYSTÉM VČASNÉ INTERVENCE (SVI).....	28
3.3 STRATEGIE PREVENCE KRIMINALITY 2008 – 2011.....	30
4 MOŽNOSTI POLICIE ČR V PREVENCI KRIMINALITY MLÁDEŽE	32
5 REPRESIVNÍ OPATŘENÍ KRIMINALITY MLÁDEŽE	34
5.1 DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV	38
5.2 VÝCHOVNÝ ÚSTAV.....	39
5.3 ALTERNATIVNÍ TRESTY KRIMINALITY MLÁDEŽE	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
7 EMPIRICKÁ ČÁST	43
7.1 STANOVENÍ CÍLE PRŮZKUMU A PRŮZKUMNÝCH HYPOTÉZ	43
7.2 VYHODNOCENÍ SONDY	46
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
SEZNAM OBRÁZKŮ	65
SEZNAM TABULEK	66
SEZNAM PŘÍLOH	67

ÚVOD

Jedním z nejzávažnějších problémů v boji s kriminalitou je trestná činnost mládeže, patřící mezi závažnější sociálně patologické jevy. V poslední době se stala velmi diskutovanou oblastí kriminalita mládeže. Každým rokem stoupá počet mladých lidí závislých na návykových látkách, hranice věku delikventů se posunuje stále níže, mnohdy do věku, kdy by dítě mělo spíše prožívat své bezstarostné dětství.

Cílem mé práce je zaměřit pozornost na faktory ovlivňující vznik kriminality mládeže, prostředky její prevence a represe. Okrajově nastíním historii kriminality, zmíním hlavní rizikové faktory ovlivňující delikventní chování, zmapuji regionální kriminalitu mládeže, analyzuji primární, sekundární, terciární prevenci, nastíním formy možné intervence. Popíši mezirezortní formy prevence, nástroje systému včasné intervence, možnosti Policie ČR v této problematice a v konečné fázi bude zmíněna i forma represivních opatření.

Motivy, pohnutky a příčiny, které vedou mládež k protispolečenskému chování, jsou různorodé. Základem prevence trestné činnosti mládeže je výchova v rodině. V rodině se vytvářejí počátky poznání a chápání složitých vztahových otázek jak v samotné rodině, tak ve společnosti. Odtud pramení a utvářejí se názory a morální kvality každého jedince. Proto výchova v rodině nemá a ani nemůže mít soukromý charakter, ale je vážnou společenskou funkcí. Naše společnost vynakládá značné prostředky a úsilí na výchovu mládeže, celé mladé generace. Výchova a formování společenských postojů mládeže, jejího správného politického a angažovaného přístupu k budování společnosti je nesnadnou a významnou povinností nejen rodičů, ale i vychovatelů, učitelů a všech lidí, kteří mladou generaci obklopují.

Součástí empirické části práce je sociologický průzkum, zaměřený na jednu z možných forem prevence - vrstevnické programy. Konkrétně jsem si vybrala nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Tato zařízení se věnují individuálnímu i skupinovému poradenství, jsou zaměřena na práci s jakýmkoli dětmi nebo se přímo zaměřují na rizikovou mládež. Přibližují tak organizovanou alternativu smysluplné volnočasové aktivity pro děti a mládež.

Zvolené téma úzce souvisí se studiem oboru sociální pedagogiky, neboť je zaměřené na specifickou sociální skupinu, u níž se nechceme setkávat se současnými projevy kriminality jako je silná agresivita, hostilita, touha po ničení majetku i fyzická likvidace osob.

Preventivními programy pro mladistvé můžeme eliminovat následné trestné činy. Příčiny a podmínky kriminality mládeže jsou obdobné jako u kriminality dospělých, ale existují zde i určité zvláštnosti, které jej ovlivňují. Proto by se mělo v boji proti kriminalitě mládeže využít všech dostupných a účinných forem, které máme k dispozici, nesmíme nic ponechat náhodě, nic zanedbat při jejich výchově pro život a vedení společnosti.

Při zpracování jsem vycházela z provedeného průzkumu, analýzy dostupné literatury, studia dokumentů, poznatků získaných praxí a při rozhovorech s odborníky zabývající se touto problematikou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

VYMEZENÍ NĚKTERÝCH POJMŮ

Sociálně patologické jevy

Je to v podstatě chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince a prostředí ve kterém žije. Ve svém důsledku vede k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím. (Matoušek, Kroftová, 2003)

Kriminalita

Veškeré páchaní přestupků nebo trestních činů. (dle: URL: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kriminalita>>[cit. 2013-28-03])

Delikvence

Širším pojmem než kriminalita, je delikvence, neboť označuje činnost porušující nejen právní, ale i společenské, tedy širší normy, takže se takové jednání vztahuje i na děti a mladistvé, kteří se tak stávají delikventy. (dle: URL: <<http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>> [cit. 2013-28-03])

Kriminalita mládeže

Kriminalita mládeže je součástí celkové kriminality a zahrnuje jednání osob do věku 18 let, jehož důsledkem je překročení právních a společenských norem, což je charakteristické pro trestný čin. Osoby ve věku 15-18 let se označují jako mladiství a jsou ze zákona trestně odpovědní s jistým omezením. Osoby mladší 15 let nejsou trestně odpovědné, spáchá-li však dítě mezi 12. – 15 tím rokem věku čin, za který lze dle trestního zákona uložit výjimečný trest, může se takovému jedinci uložit v občansko-právním řízení ochranná výchova, který uloží příslušný soud. (dle: URL: <<http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>> [cit. 2013-28-13])

Intervence

Intervence (z lat. *intervenire*, zasahovat, vstupovat do něčeho) představuje vnější zásah do nějakého procesu za účelem jej ovlivnit, změnit. Nejčastěji se tento pojem objevuje v ekonomice, společenských a mezinárodních vztazích.

(dle: URL: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Intervence>> [cit. 2013-28-03])

Prevence

Prevence (z lat. *praevenire*, předcházet) je soustava opatření, která mají předcházet nějakému nežádoucímu jevu, například nemocem, drogovým závislostem, zločinům, nehodám, neúspěchu ve škole, sociálním konfliktům, násilí, ekologickým katastrofám a podobně.

(dle: URL: < <http://cs.wikipedia.org/wiki/Prevence> > [cit. 2013-28-03])

Represe

Represe v právní oblasti znamená potrestání, společenský trest určený právní cestou.

(dle: URL: < <http://cs.wikipedia.org/wiki/Represe> > [cit.2013-14-04])

1 KRIMINALITA MLÁDEŽE

1.1 Průřez historií kriminality mládeže v ČR

„Až zhruba do druhé poloviny 19. století nebylo dětství a dospívání ve vztahu k trestněprávním důsledkům spáchaných deliktů chápáno jako zvláštní, časově ohraničené období dospělosti. To se projevovalo zejména absencí speciálních trestněprávních úprav, které by se týkali mládeže.“ (Kuchta Josef a kol., Kriminologie II. část, 1999, str. 17)

Teprve v 19. století přináší obrat v chápání mládí jako určité formy patologie. Tehdejší reformní hnutí usiluje především o změnu soudního řízení a sankčního systému uplatňovaného vůči mladistvým. Vychází přitom z koncepce, která uznává období dětství a dospívání jako samostatnou životní fázi a její specifika respektuje i odlišnou právní regulaci. (Kuchta Josef a kol., Kriminologie II. část, 1999, str. 18)

„V rámci sjednocení trestněprávních předpisů rakouské říše byla pro české země důležitá kodifikace v oboru trestního práva přijetím hrdelního řádu císaře Josefa I. V roce 1707 (Josephina), který vycházel z hrdelního řádu císaře Karla V. z roku 1532 (Carolina). Další velký význam má pro oblast trestního soudnictví nad mládeží hrdelní řád císařovny Marie Terezie (Theresiana) z roku 1768, který stanovuje detailně postupy ve věcech nedospělých pachatelů. Mladý věk do 16 let určuje jako okolnost zmírňující trest a zároveň což je mnohem podstatnější, poprvé kategorizuje pachatele podle věku pro účely jejich trestní odpovědnosti:

- *děti do 7 let nejsou trestně odpovědné vůbec,*
- *nedospělci do 14 let mají sníženou trestní odpovědnost,*
- *mladiství do 16 let jsou již plně trestně odpovědní.“* (Kuchta Josef a kolek., Kriminologie II. část, 1999, str. 20)

„Hodnotíme-li tyto právní předpisy ve vztahu k delikventní mládeži, musíme konstatovat zřejmý pokrok, a to i přesto, že se většinou jedná o zmírňování důsledků trestní odpovědnosti. V té době se nám jeví oblast trestního soudnictví nad mládeží nezvykle liberální.

Dalším důležitým mezníkem byl trestní zákoník z roku 1852, který dělil mládí z hlediska trestní odpovědnosti a jejich důsledky podobně jako již Theresiana. Na přelomu 19. a 20.

se začalo konečně projevovat nazírání na problematiku ohrožené a delikventní mládeže i v kritice stávající právní úpravy. Rakouská vláda se sice snažila alespoň formou administrativních opatření experimentálně vyzkoušet zavedení zvláštních soudů pro mladistvé, jejich pokus o zásadní reformu v této oblasti ztroskotat.“ (Kuchta Josef a kol., Kriminologie II. část, 1999, str. 22)

Konkrétním zákonem z hlediska trestně právní úpravy mládeže je první československý právní předpis, věnující se skupině nedospělých pachatelů je zákon č. 48/1931 Sb., Trestní odpovědnost mládeže byla tímto zákonem upravena ve dvou liniích. Došlo k rozlišení nedospělých, to jsou osoby mladší 14 let a osob mladistvých, to jsou osoby ve věku 14-18 let. Trestní odpovědnost se týká jen druhé skupiny, neboť osoby z první skupiny byly dle ustanovení § 1 odst.1 trestně neodpovědné. Tento zákon byl zrušen zákonem z roku 1950, kterým byla trestněprávní ustanovení upravující problematiku mladistvých včleněna zpět do obecně trestně právních předpisů. Došlo ke zrušení soudů pro mládež a úřadoven pro péči pro mládež. Nepodařilo se prosadit návrhy z 80 let a problematika právní úpravy trestní odpovědnosti a postihu mladistvých pachatelů tak zůstává s výjimkou modifikace několika méně významných ustanovení prakticky nedotčena. (Kuchta, 1999)

Podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže – č. 218/2003 Sb. Upravuje podmínky trestní odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, ukládá za ně opatření, určuje postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže a sleduje, aby se dětskému, resp. mladistvému pachateli uložilo takové opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumnému vývoji a dle svých sil a schopnosti přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem. Řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páčání protiprávních činů. (Zákon o soudnictví ve věcech mládeže 218/2003).

1.2 Struktura kriminality dětí a mládeže

Obecně lze říci, že kriminalita dětí a mladistvých je silně medializována. Dříve se o této problematice téměř nemluvalo. Kriminalita dětí, mládeže se rok od roku zvyšuje, což platí i o brutalitě dětí, která se vyskytuje v různé formě a intenzitě případ od případu, nejčastěji už jako šikana mezi dětmi. Použití zbraně různého druhu dětmi je pouze ojedinělé, záleží na okolnostech každého případu.

Následující stručná analýza vývoje kriminality v posledních deseti letech vychází ze statistiky trestné činnosti evidované Policií ČR. Je nezbytné zdůraznit, že se jedná o evidovanou (tj. zjištěnou) trestnou činnost. Kriminologické studie potvrzují, že latentní (tj. nezjištěná či nenahlášená) trestná činnost může dosahovat stejného rozsahu jako kriminalita policií zjištěná. Analýza kriminality vztažená k pachatelům je zatížena dalším faktorem, kterým je míra objasněnosti jednotlivých druhů kriminality. U kriminality násilné, mravnostní a hospodářské je možné, díky tradičně vysoké objasněnosti, považovat zjištěné údaje za velmi objektivní. V případě majetkové kriminality, kde se objasněnost pohybuje v relaci od 7 % do 50 % lze údaje o struktuře pachatelů považovat spíše za orientační. Výše uvedené však nic nemění na faktu, že objem zjištěné trestné činnosti a počet a struktura stíhaných osob mají po zohlednění těchto zkreslujících faktorů důležitou vypovídající hodnotu. (dle: URL: <<http://www.mvcr.cz/clanek/navrh-systemoveho-pristupu-k-peci-o-detske-a-mladistve-delikventy-priloha-1.aspx>> [cit. 2013-28-03])

Jedná se však o veřejně známé celoplošně republikové závěry, které jsou pro moji práci zastaralé, jelikož jejich analýza končí rokem 2002. Použila jsem tedy regionální fakta poskytnuté pracovníci Policie ČR pracující na okrese Blansko, Boskovice a Vyškov, která se zabývá pouze preventivními programy a jejich vlivu na pokles trestné činnosti. Jedná se o zpracování trestných činů spáchaných mladistvými rozdělené na dva okresy Blansko a Vyškov. Jsou použita data za roky 2009-2012.

Počet provinění (trestných činů) spáchaných mladistvým:

okres	2012	2011	2010
Blansko	19	25	23
Vyškov	8	20	13

Tabulka č. 1: Počet provinění období 2010-2012

Trestné činy	2012	2011	2010
Krádež	12	23	21
Poškození cizí věci (včetně tzv. sprejerství)	4	7	3
Výtržnictví	4	4	1
Ublížení na zdraví	1	4	1
Ohrožení pod vlivem návykové látky (alkohol)	2	0	1
Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti	1	1	0
Vydírání	0	1	1
Nebezpečné vyhrožování	0	0	1
Pomluva	0	1	0
Křivé obvinění	1	0	1
Loupež	0	0	1
Pohl.zneužití	1	1	2
Porušování domovní svobody	1	1	1
Zpronevěra	1	0	0
Podvod	1	1	0
Přechovávání či distribuce omamných a psychotropních látek	0	1	0
Porušování autor. práv	0	0	1

Tabulka č. 2: Nejčastější provinění v období 2010-2012 dle druhu trestního činu

Pozn. V tabulce se promítají i trestné činy a skutky, kdy například mladistvá osoba spáchala jedním činem více provinění. Nelze tedy tato čísla interpretovat jako počet mladistvých, kteří spáchali provinění. Jsou zde zahrnuty i případy, kdy dopadený mladistvý pachatel může být spolupachatel jiných skutků. Z těchto čísel nelze odvodit, zda došlo k poklesu trestné činnosti. Není vedena statistika, že jsou mezi mladistvými pachateli účastníci nějakých preventivních programů pořádaných Policií ČR.

Pracovnice Policie ČR uvádí, že nemá zpětnou vazbu ze škol, že by některé z dětí, účastníků preventivních programů, spáchalo trestní čin. Situace je naprosto opačná, škola si zve preventistu, protože se ve škole vyskytlo protiprávní jednání. Není pravdou, že jedná o žáky 9 tříd, mnohdy se jedná o problémového žáka ji v nižším ročníku, někdy se jedná i o žáky prvního stupně (šikana). Spolupráce s jednotlivými školami je také škola od školy rozdílná. Některé školy mají Minimální preventivní program (jeden z dokumentů školy) jen velmi formální a více či méně spoléhají jen na přednáškovou činnost státních i nestátních organizací. Naopak některé školy mají vlastní preventivní program velmi dobře zpracovaný v souladu se Školním vzdělávacím programem, prevence je součástí vyučovací oblastí, mají samostatná průřezová témata o prevenci kriminality mládeže, jednotlivé projektové dny jsou orientovány na prevenci.(nebezpečí hracích automatů a sociálních sítí.) V tomto případě ve škole pracuje učitel – preventista, který se dále vzdělává a svoji úlohu bere velmi zodpovědně.

S nárůstem kriminality mládeže se rozšiřuje i škála trestných činů mládeže. Jedná se o trestnou činnost, která může mít charakter přestupků (například o drobné krádeže, záškoláctví, kázeňské přestupky atd.). Stále častěji se však objevuje kvalifikovaná trestná činnost závažnějšího charakteru, která se musí řešit soudní cestou. (informace mi poskytla por. Mgr. Iva Šebková)

2 HLAVNÍ RIZIKOVÉ FAKTORY A JEJICH MOŽNÁ PREVENCE

2.1 Negativní jevy v rodině a ve výchově

Evropská společnost – a s ní i rodina – přechází z období industriálního do období postindustriálního. To znamená, že se ženy emancipují, razantně vstupují na trh práce, ztrácí chuť a možnost vlastní angažovanosti ve své roli v rodině. Je tak potlačena role vychovatelky dětí a hospodyně. Tradiční dvougenerační rodina je na ústupu místo ní vznikají nové typy rodiny. Každá rodina by měla plnit čtyři základní funkce, jedná se o úlohy biologickou, ekonomickou, ochranou a výchovnou. Jestliže je jedna úloha oslabena vytváří se patologické prostředí pro výchovu dětí. Každá rodina má svůj hodnotový systém, jenž ovlivňuje chování jednotlivých členů a vede k přednostní volbě určitých strategií zvládnání problémů. Patologie rodiny způsobuje, že některé důležité potřeby dítěte zůstanou pravděpodobně neuspokojeny a rodina se pro své členy stane spíše zdrojem zátěže. (Vágnerová, 2004)

Prevence patologie v rodině

Rodiče by se měli snažit:

- ovlivňovat způsoby soužití a chování v rámci rodiny ještě před vznikem patologických jevů,
- o harmonické vztahy mezi členy rodiny,
- sjednotit styl výchovy, a tento bezpodmínečně dodržovat,
- o důslednou, systematickou, cílevědomou a demokratickou výchovu,
- komunikovat v rámci rodiny otevřeně o problémech dítěte,
- posilovat sebevědomí dítěte,
- vytvářet podnětné prostředí pro dítě.

2.2 Školní prostředí

„Škola byla a nadále bude základní výchovně-vzdělávací institucí ve společnosti a ponese hlavní odpovědnost za úroveň, šíři a hloubku všeobecného i odborného vzdělání občanů i za jejich plný rozvoj z hlediska jednotlivých výchovných složek, jednotlivých kvalit osobnosti i jednotlivých sociálních rolí, po které jsou připravováni.“ (Jůva, V. sen. a jun. Úvod do pedagogiky, 1999, str. 88)

„Vliv školního prostředí na utváření osobnosti mladého člověka je obecně uznáván. Po dosažení 6 let vstupuje škola jako důležitý faktor do života dítěte. Vedle rodičů ovlivňuje v tomto období jeho život osobnost učitele, kolektiv třídy, organizace práce ve škole, soustava trestu a odměn, stupeň ukázněnosti, úroveň výchovné práce školy a mládežnické organizace.“ (Suchý, O., Švancar, Z, Mládež a kriminalita, 1972, str. 94)

Osobnost dítěte je ovlivňována v době povinné školní docházky ve dvou rovinách.

- Rovina žák a učitel.
- Rovina mezi žáky navzájem.

Konfliktní situace v těchto dvou rovinách vedou mnohdy k delikventnímu chování jedince, které se může vyvinout do pozdějších střetů se zákonem – do podoby kriminálního chování.

Prevence patologie ve škole

- Profesionalita pedagogického sboru (ředitel – výborný manager, speciální pedagog, výchovný poradce, preventista sociálně - patologických jevů).
- Minimální preventivní program - základní dokument každé základní i střední školy.
- Preventivní programy v rámci primární prevence přicházející zvenčí, příkladem jsou „peer-program“, který metodicky i odborně zpravidla zastřešuje příslušná pedagogicko – psychologická poradna, dále programy organizované ze strany Policie ČR.
- Spolupráce s pracovníky odboru sociálně právní ochrany dětí. (informace mi poskytl Mgr. Štoudková – ředitelka základní školy Turnov)

Zde uvádím konkrétní příklady probíhajících besed z okresu Boskovice, Blansko, Vyškov.

Besedy ve školách na téma:

Nebezpečí internetu – žáci 2. stupně ZŠ a SŠ jsou seznamováni s riziky užívání (zneužívání) internetu a komunikačních technologií, seznamují se se základem našeho právního systému, s trestnými činy, které souvisí s kyberšikanou popř. šikanou, se zneužitím osobních údajů, stalkingem apod. (na Vyškovsku a části Blanenska probíhá tento program i formou spolupráce s Pedagogicko- psychologickou poradnou Vyškov, kde jsou informace podávány žákům či studentům tzv. zážitkovou formou- žáci řeší jednotlivé případy související s tímto tématem). Zájem škol o tento program rok od roku roste.

Trestní odpovědnost mládeže – formou přednášky a následné diskuze jsou žáci seznamováni s trestnou činností a přestupky mladistvých, dozvídají se o činnosti orgánů činných v trestním řízení i o opatřeních, která se týkají mládeže a mladistvých, pokud spáchají provinění či „čin jinak trestný“ (jde o trestný čin spáchaný osobou, která není trestně odpovědná – žáci jsou informováni o tom, že i když nejsou vzhledem k věku trestně odpovědní, čeká je v tomto případě výchovné či ochranné opatření). Zde se často setkávám s názorem dětí, že sprejství je „jen“ přestupek, pokud nejde např. o památku apod. Většina mládeže je překvapena, že sprejství je trestným činem bez ohledu na způsobenou škodu.

Alkohol a drogy za volantem- studenti či žáci jsou vzhledem ke skutečnosti, že se brzy stanou řidiči motorových vozidel, v rámci přednášky informováni o protiprávním jednání v souvislosti s řízením motorového (či nemotorového) vozidla.

Pedagogové většinou znají preventistu právě z těchto přednášek, besed, preventivních či prezentačních akcí police, či ze schůzek metodiků prevence. Proto např. při krádeži či šikaně ve škole či kyberšikaně (nejčastěji se vyskytující jevy) volají o radu právě svého známého preventistu. Následně se situace řeší ve spolupráci s rodiči, popřípadě orgánem sociálně právní ochrany dětí, došlo-li zde ke spáchání trestného činu, popřípadě přestupku, kontaktují policii. Z osobního rozhovoru s pracovníci Police ČR se sídlem v Blansku vyplynulo, že většina žáků na tyto besedy či přednášky reaguje pozitivně, mají dotazy k věci, o danou problematiku se aktivně zajímají. (informace mi poskytla por. Mgr. Iva Šebková)

Preventivní program Městské Policie Turnov na rok 2013

Kód	Název akce	Program	Cílová skupina
PNJ	<i>Prevence společensky nebezpečných jevů</i> – přestupky a trestné činy mladistvých	Přednáška a video – prezentace* k problematice: drobných krádeží, vandalství, sprejerství, užívání návykových látek, alkoholismu, kouření, šikany, kyberšikany, internetového piráctví apod.	6.- 9.třídy ZŠ 1.- 4.ročník SŠ
PBP 1	<i>Prevence bezpečnosti v provozu na pozemních komunikacích</i> – aktuální bezpečnostní situace v Turnově.	Přednáška a video – prezentace* v oblasti silničního provozu v Turnově, změny v dopravním značení, problematické lokality, změny v předpisech, nové vyhlášky apod.	3.- 6.třídy ZŠ
PBP 2	<i>Bezpečně na inlinech a skateboardu</i> – znalosti a zkušenosti v praxi.	Akce na autobusovém nádraží a cyklostezce. Soutěžně naučný program pro děti na bruslích či skateboardech. Nutná konzultace předem!!	3.- 7.třídy ZŠ
PBP 3	<i>Na kole v provozu na pozemních komunikacích</i> – zákonná ustanovení a vyhlášky	Přednáška a video – prezentace* nejen pro cyklisty. Bezpečnostní prvky, dopravní značení, cyklostezky, pravidla silničního provozu, vyhlášky a ustanovení.	3.- 6.třídy ZŠ
RIK	<i>Rizika internetové komunikace</i> ohrožené sociální	Přednáška a video – prezentace* Kyberšikana, kybergrooming, sexting, happy slapping, ky-	6.- 9.třídy

	skupiny. new	berstalking, rizika sociálních sítí (Facebook, Twiter).	ZŠ 1.- 4.ročník SŠ
--	---------------------	--	----------------------------------

* video – prezentace v programu Power Point na vlastním PC (nebo flash disk), nutný projektor a vhodné prostředí. Programy lze realizovat i bez video – prezentace.

Tabulka č. 3: Preventivní program Městské policie Turnov pro školy na rok 2013

Přednášky a akce jsou bezplatné a čas zahájení i dobu trvání lze přizpůsobit. Programy jsou určeny pro maximálně dvě školní třídy (cca 60 dětí). (informace mi poskytl manager primární prevence MP Turnov Bc. Vladimír Hladík)

Další možnou alternativou je zakoupení „Programu primární prevence rizikových jevů.“ Tento program je dělaný dle požadavku zadavatele, je placený. Výhodou tohoto programu je, že témata jsou zaměřena prakticky, s ohledem na osobní zkušenosti žáků. Zdůrazňují osobní prožitek žáků, proto se věnují mj. hraní rolí, modelovým situacím a nabízí dostatečný prostor pro vyjádření vlastních názorů a sdílení zkušeností.

Rizikové jevy, které se v rámci programu řeší:

- Šikana a kyberšikana.
- Nekázeň ve škole a záškoláctví.
- Neúcta k autoritám.
- Vandalismus, sprejerství a krádeže.
- Nezdravé partnerské vztahy, promiskuita, ohrožení pohlavně přenosnými chorobami.
- Poruchy příjmu potravy.

Programy se věnují podpoře třídních učitelů v práci s dětským kolektivem, probíraná témata jsou dále využitelná např. v třídnických hodinách.

(dle: URL: <<http://scio.cz/skoly/prevence/info.asp>> [cit.2013-13-04])

2.3 Média

Fenoménem 21. století je vliv sdělovacích prostředků na vznik kriminálního chování. Médii jsou převážně myšleny tisk, rozhlas, televize, a popřípadě média založená na digitálním zpracování a přenosu dat, označovaná jako média „nová“. Média v obecné rovině slouží k přenosu informací, ke komunikaci. Média nebo-li masmédia mají hned několik funkcí:

- a) Informativní,
- b) Komunikativní,
- c) Formativní,
- d) Rekreativní. (Kraus, Poláčková, 2001)

„Rozvažujeme-li o komunikačních médiích a jejich funkcích při utváření osobnosti nedospělého jedince, činíme tak s vědomím, že masmédia ovlivňují osobnost člověka komplexně a ve všech jeho společenských rolích. Míra tohoto ovlivňování je velmi individuální. Masmédiím snadno a co nejvíce podléhají ti jedinci, kteří jsou na hranici (či za hranicí) sociální patologie, protože se častěji nacházejí v pásmu snížení intelektové kompetence a jsou i na nižší morální a estetické úrovni. Pedagogika na existenci masmédií a jejich působení bezpochyby reagovat musí. Její úsilí by mělo být nacíleno na výchovu adresáta (příjemce) komunikačního prostředku tak, aby důkladně a důvěrně poznal jeho specifické vlastnosti a možnosti, jeho specifické vyjadřovací prostředky i různou kvalitní úroveň jeho produktů. A to nejen těch, které jsou pedagogicky akceptovatelné a společensky přínosné, ale především těch, které mohou dětského čtenáře, diváka či posluchače ovlivnit nežádoucím způsobem.“ (Kraus B., Poláčková, V., Člověk, prostředí, výchova, 2001, str. 73)

Média spoluvytvářejí duchovní svět a hodnotovou strukturu jedince. Děti a mládež přesvědčují o své jedinečnosti a posilují jejich identitu. Ti pak žijí ve virtuálním světě, jelikož masmédia se pak stávají náhražkou jejich života skutečného.

Za velmi závažné považují sledování porna, což vypovídá i o stylu a chování dnešní mládeže. Lidé mají k pornografii stále laxnější přístup. Podle australské profesorky sexuologie Gomathi Sitharthanové sledování porna škodí především dospívajícím, protože jim nikdo nevysvětluje, že pornofilmy nemají s realitou nic společného. Dívky se tak začínají masově chovat a oblékat jako pornoherečky, jen aby upoutaly pohled muže. „Pokud má dívka podle všeho ráda drsné zacházení, má sex s pěti muži najednou, má sex s plavčíkem u bazénu

nebo doručovatelem pizzy pět sekund poté, co se potkali, pak by měla být informována, že toto se děje jen ve filmech a není to normální,“ tvrdí profesorka Sitharthanová z university v Sydney.

Sledování porna je podle ní běžnou součástí dospívání zvláště u chlapců a není na tom nic nenormálního, ale kvůli moderním technologiím mají hoši a mladí muži přístup k pornu denně kdekoli a kdykoli.

„Tím dochází k pokřivení jejich pohledu na svět. Mladé ženy se pak snaží oblékat a chovat jako pornoherčky a cítí se být nuceny podřídit se sexuálním aktům, které se zobrazují v pornografii. U některých dívek to také znamená zvětšení prsou a rtů, extrémní vyholování a opalování v soláriích. Jiné se obléknou do minisukní a dají si vysoké podpatky, napodobují styl pornoherček a vyvolávají dojem, že jsou k máni,“ míní Sitharthanová. (dle: URL: <<http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/296735-divky-se-oblekaji-a-chovaji-po-vzoru-filmu-pro-dospELE-varuji-psychologove.html>> [cit.2013-22-03])

Prevence patologie v médiích

K médiím je třeba citlivě přistupovat, eliminovat jejich dopad na jedince. U malých dětí stačí zákaz. U starších cenzura a zákazy nic neřeší. Možné je jít osobním příkladem. Výběr programu v televizi by měl určovat rodič, měl by vyloučit sledování násilných či erotic-kých filmů. Rodiče by měli najít pro své děti jiné aktivity než sledování televizních programů. Všimát si co dítě čte, čím se baví, zda netráví příliš dlouhou dobu u počítače, jaké hry na něm hraje. Naopak lze média i pozitivně používat k informování nebo učení. Využít rozšíření televize k teleedukaci. Použít interaktivity internetu k e-lerningu, který přispívá ke vzdělání.

2.4 Závadová parta, volnočasové aktivity

Člověk je tvor společenský. Nedokáže žít mezi ostatními jen jako izolovaný jednatel, ale seskupuje se. Tímto způsobem se vytvářejí skupiny, které potom dokážou člověka ovlivnit v mnoha směrech. Jednou ze skupin ovlivňující člověka je parta.

V práci se zaměřím pouze na delikventní party vznikající mezi nezletilými a mladistvými. Časté uvolňování rodinných vazeb v nefunkčních rodinách a celkové oslabení sociálních

vazeb vede k tomu, že i některé vrstevnické skupiny mládeže vytvářejí svoje vlastní na první pohled nezávislé ideologie, jež mohou být živnou půdou delikventního chování. Mládež zde pak nachází oporu, pomoc, pochopení. Aktivitami v partě si mládež vyplňuje svůj volný čas. Utváří si zde nový životní názor, mění své osobní hodnoty – v delikventních partách bohužel k horšímu. Svou příslušnost k určité partě, případně k ideologii určitého hnutí mládež demonstruje především svým zevnějškem (např. účesem, oděvem, druhem bot, doplňků), zvláštním jazykem, uctíváním určitých symbolů i druhem preferované hudby či hudebního interpreta. Negativním projevem mládeže trávicí svůj volný čas v „závadové partě“ je hrubost, provokativní chování, projevy rasismu, extremismu, sprejství, nevázaný sexuální život, vandalismus, uzavřené párty atd. V dospívání se zvyšuje riziko experimentování v oblasti chování, které překračují běžné sociální formy chování. Dospívajícího již nezvládne pouhá formální autorita (rodič) a v této době se mladistvý definitivně odpoutává z nefunkčních rodin. Rodiče v tomto období dospívání nepředstavují autoritu a ani škola nemá žádný mocenský prostředek, aby mohla jejich chování ovlivnit. V tomto případě vítězí život v partě. (Matoušek, Kroftová, 2003)

Diskutabilní otázkou zůstává otázka trávení volného času. Pro kriminalitu mládeže je nejvíce podstatná doba po skončení výuky ve škole a doba příchodu domů záleží na respektování volnočasového režimu určeného rodiči.

„Současný vývoj volnočasových aktivit dětí a mládeže není příliš pozitivní. Kulturní a volnočasové orientace se krystalizují kolem 16 let věku. Struktura volnočasových aktivit je ve věkových skupinách odlišná. Závažným se jeví snižování podílu volného času, který děti a mládež věnují vzdělávání. Stávající trend může mít celospolečenský a ekonomický dopad, protože moderní civilizační procesy charakterizuje provázanost ekonomiky, vzdělanosti, vědy a kultury“. (Kraus B., Poláčková, V., Člověk, prostředí, výchova, 2001, str. 166)

Prevence nevhodných volnočasových aktivit

Organizovanou formou trávení volného času jsou střediska volného času (SVČ), jsou to školská příspěvková zařízení pro zájmové vzdělávání s právní subjektivitou. Zřizovatelem je kraj, obec nebo další zřizovatelé (např. církve, soukromé subjekty). Na rozdíl od školních družin a školních klubů se poskytují komplexní služby v jiném prostředí než ve škole za úplat, SVČ vykonává činnost i ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování.

Vedle klasických kroužků, akcí, má mládež zájem o spontánní aktivity, otevřené kluby, výukové programy pro školy navazující na průřezová témata školních vzdělávacích programů. Režimové aktivity zůstávají v pozadí, lákají je spíše náhodné či jednorázové návštěvy. Proto jsem se ve své práci zaměřila na jednu z forem adaptačního programu v rámci sociální prevence sociálně patologických jevů a to je nízkoprahový klub pro děti a mládež. Informace o těchto klubech jsem načerpala z vlastní zkušenosti, jelikož sem v rámci své praxe při studium vyšší odborné školy v těchto zařízeních působila.

Nízkoprahové kluby jsou místa, kde mohou trávit mladí lidé svůj volný čas, ale také tu najdou pomoc a radu v obtížné životní situaci.

Je určen dětem a mládeži ve věku od 10 do 21 let. Může přijít kdokoli od „jedničkářů“ po „průšviháře“. Je otevřen každému, kdo má zájem přijít, nemusí splňovat téměř žádné podmínky, neplatí se žádné poplatky a není nutná žádná přihláška.

V klubu děti a mládež najdou vždy pomoc v situaci, kdy si neví rady. Mohou si tu popovídat o svých problémech, ať už se týkají kamarádů, školy, rodiny, vztahů, drog nebo čehokoliv jiného.

Kluby nabízejí služby jako doprovod do institucí, informační servis (v klubu může klient získat informace, které potřebuje k řešení své situace), výchovné a preventivní programy, letní tábor pro děti ze sociálních rodin, probační program pro mladistvé delikventy, zájmové kroužky či doučování. Jedná se o specifický vrstevnický program.

Cílovou skupinou nízkoprahových klubů a jiných intervenčních opatření jsou:

- hyperaktivní děti,
- děti selhávající ve škole,
- děti s poruchami chování,
- děti zneužívané a týrané v rodinách,
- děti z dysfunkčních rodin,
- dětí ze čtvrtí, kde je vysoká úroveň kriminality,
- děti z rodin s příjmy na hranici životního minima,
- děti z rodin v nichž chybí otec,
- děti s predelikventním chováním.

2.5 Ostatní patologické jevy

Uvedu jen krátký přehled dalších možných jevů vedoucích ke kriminalitě mládeže.

Různé formy závislosti:

- drogy,
- alkoholismus,
- tabakismus,
- patologické hráčství,
- záškoláctví,
- sexuální nezávažnost,
- Novodobé závislosti: mobiling, bigorexie, internetové závislosti, závislosti na sexu a kybersexu, kyberšikana, drunkorexie. (Jůzl a kol., 2012)

Prevence

U těchto ostatních patologických jevů většinou dochází k jejich kombinaci. Jedná se vlastně o výsledky selhání mnoha preventivních faktorů (rodiny, školy, sociálních institucí), jsou obrazem stavu společnosti, změny hierarchie hodnot, anonymity velkoměsta a migrující obyvatelstvo. Zde selhává účinná forma prevence a je následují represivní opatření nejrůznějších podob a intenzity na základě legislativy.

3 MEZIRESORTNÍ SYSTÉM PREVENCE

3.1 Vymezení pojmu prevence kriminality

„Prevence kriminality představuje eliminovat trestnou činnost ještě před jejím započítím, nebo před jejím pokračováním. Do prevence kriminality tak náleží v tomto pojetí veškeré aktivity směřující k předcházení páčání trestných činů, ke snižování jejich výskytu cestou zamezení páčání trestných činů, ke snižování jejich výskytu cestou zamezení páčání nebo neutralizací příčin a podmínek vzniku trestných činů neboli kriminogenních faktorů. Patří sem opatření, jejichž cílem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí nebo působením na potencionální pachatele a oběti trestných činů.“ (Zapletal, J., Prevence kriminality, 1998, str. 8)

Hlavní cíle prevence:

- snižování míry závažnosti trestné činnosti,
- zvyšování pocitu bezpečnosti občanů a jejich aktivní účast na omezování příčin kriminality,
- začleňování prevence kriminality do plánů rozvoje obce,
- integrace Policie ČR do preventivních systémů, zejména na místní úrovni.

Základním kamenem úspěchu prevence je její včasného působení. Základní kategorie dle jejího obsahového zaměření:

- sociální,
- situační,
- viktimologickou.

Sociální prevence

Tato prevence je nejrozšířenějších prevencí, jedná se o výchovu dětí v rodinách a ve školách. Preventivně mohou působit i nevládní organizace. Vlivným nástrojem je i sociální politika státu ovlivňující systém vzdělávání, politiku zaměstnanosti, stabilitu rodiny a fungování policejního a soudního aparátu a dalších institucí zabývajících se touto problematikou. Menší význam a dosah mají programy regionální a lokální pro úzeji definované skupiny rizikových dětí či rizikové mládeže.

Prevence situační

Jsou to veškerá technická opatření, jež potencionálním pachatelům znesnadňují kriminální chování. Situační prevence je obecně aplikovaná v praxi než prevence sociální, její zavádění je snazší, ekonomicky výhodnější a tudíž i rychlejší.

Viktimologická prevence

Je cílená i na potencionální oběti trestních činů u skupin, které jsou více ohroženy, zabezpečovat výcvik technik chování v situacích bezprostředního přepadení a ozřejmovat veřejnosti prvky nutné obrany a krajní nouze, informovat veřejnost, jak se vyhnout nebezpečí (náhodné navazování známostí pod vlivem alkoholu, vpouštění cizích lidí do bytu, apod.)

Podle okruhu adresátů dělíme prevenci kriminality následovně:

- primární,
- sekundární,
- terciární.

Primární prevence je plošná nepřímá prevence kriminality, cílená na celou popularitu mládeže.

Sekundární prevence je prevence zaměřená na rizikové skupiny, ze kterých se mohou stát pachatelé, ale i oběti. Je to přímá strategie prevence.

Terciární prevence je prevence zaměřená na předcházení recidivy pachatele i oběti. Součástí terciární prevence jsou intervenční programy najít však hranici mezi preventivním programem a intervenčním programem není možné. (Zapletal J., 1998)

Někteří autoři používají jiné dělení principů a ukázek preventivních programů:

- předškolní programy pro děti,
- programy určené rodičům,
- programy vázané na školu,
- vrstevnické programy,
- komunitní programy.

3.2 Systém včasné intervence (SVI)

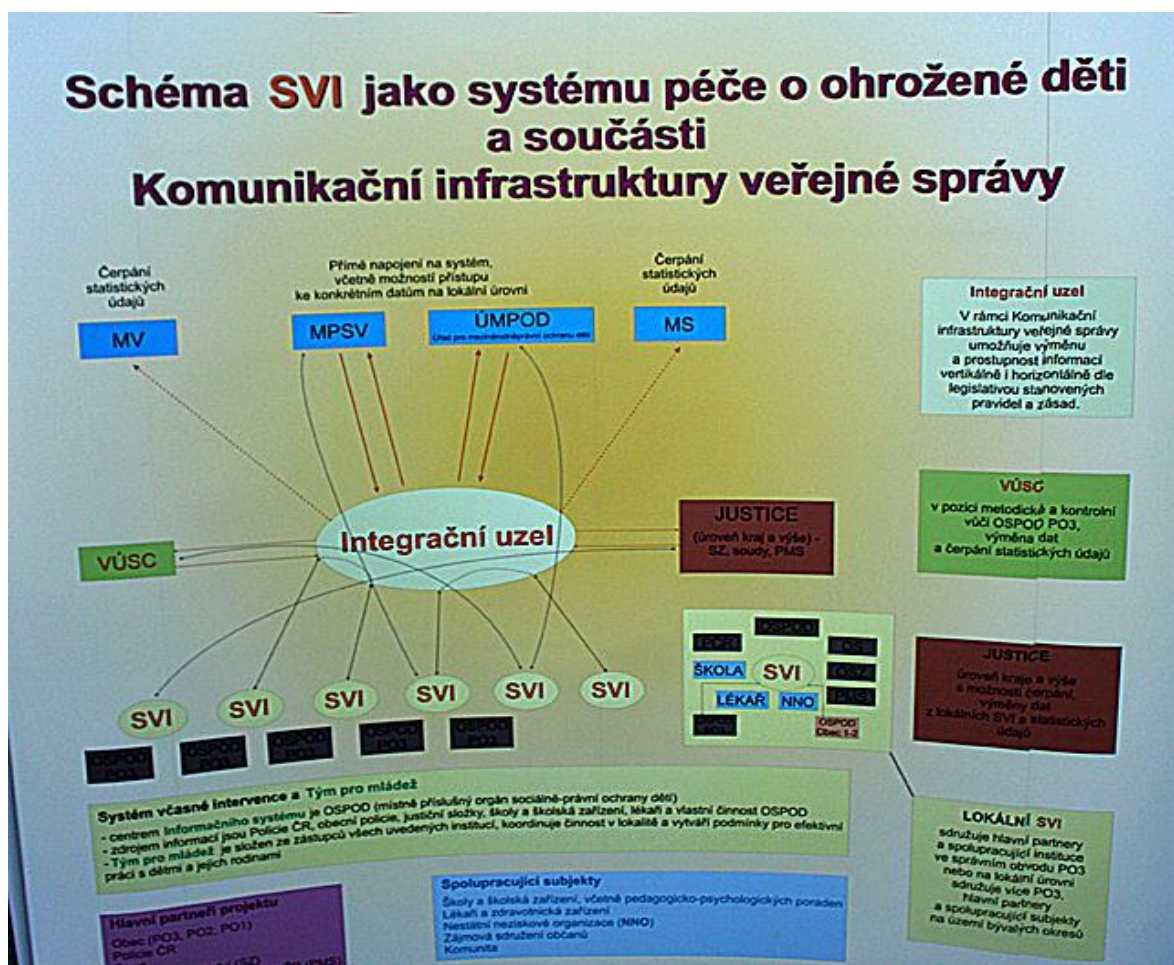
Jedná se o stěžejní projekt zaměřený na kriminálně ohrožené děti a mladistvé, který je dlouhodobě rozvíjen ministerstvy vnitra (autor a gestor projektu), spravedlnosti (Probační a mediační služby a Ministerstva práce a sociálních věcí). Projekt je zaměřen na zlepšení spolupráce institucí, jeho cílem je rychlá výměna informací o problémovém dítěti v pozici pachatele, svědka nebo oběti trestné činnosti. Rychlá náprava neuspokojivého stavu a cílená a konkrétní preventivní opatření. Projekt původně vznikl na odporu prevence kriminality ministerstva vnitra v roce 1998 jako reakce na závažné problémy a nedostatky systému péče o rizikové a ohrožené děti. Jednalo se o pilotní projekt, který byl ověřován v letech 2000-2006 ve dvou vybraných městech ČR (Ostrava, Svitavy). Do roku 2010 byl SVI realizován v 36 městech ČR, jeho rozšiřování bylo finančně podporováno z prostředků vyčleněných na krajské a městské programy prevence kriminality, průběžně byl zdokonalován softwarový systém, vytvářeny metodiky práce, nastavení on-line toků dat z Police ČR do SVI a následně tvořena efektivní nápravná opatření. Realizace SVI ukázala nutnost vytvoření zásadních materiálů k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti (Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže, tělovýchovy a sportu). V letech 2008 - 2009 předložilo Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) ke schválení vládě tři materiály týkající se transformace systému péče o ohrožené děti.

- Analýza současného stavu institucionálního zajištění péče o ohrožené děti, materiál mapoval situaci v systému péče z hlediska začlenění této agendy do působnosti různých resortů.
- Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti – základní principy, zde byly definovány základní východiska a principy, o které se bude opírat transformační proces.
- Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 – 2011.

Na celém procesu transformace se i nadále podílí meziresortní koordináční skupina k transformaci systému péče o ohrožené děti (Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže, tělovýchovy a sportu, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo pro místní rozvoj a zmocněnec pro lidská práva). Na lokální i republikové úrovni je SVI řízen řídicím výborem.

Projekt SVI je postaven na třech pilířích:

- Tým pro mládež – tvoří ho zástupci oddělení sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), Policie ČR, justiční orgány (soudy, Probační a mediační služba ČR), obecní police, úřady práce, zdravotnická zařízení, školy a školská zařízení, nestátní neziskové organizace. Tým koordinuje činnost v lokalitě a vytváří podmínky pro efektivní práci s dětmi a jejich rodinami.
- Společný informační systém spravovaný místně příslušným OSPOD.
- Konkrétní praktická opatření, která tvoří samotný proces pomoci a intervence.
(dle: URL: <<http://www.mvcr.cz/clanek/seznamte-se-odbor-prevence-kriminality-460981.aspx>> [cit.2013-14-04])

Obrázek č. 1: Schéma SVI

(dle: URL: <http://www.mvcr.cz/clanek/seznamte-se-odbor-prevence-kriminality-460981.aspx> [cit.2013-28-03])

3.3 Strategie prevence kriminality 2008 – 2011

Prioritou Strategie prevence kriminality byl rozvoj systému prevence kriminality na krajské a městské úrovni zkvalitňování meziresortního systému péče o ohrožené a rizikové děti, podpora a metodické vedení specifických republikových projektů, mezinárodní spolupráce a legislativní oblast. Organizační schéma systému prevence kriminality v ČR bylo rozčleněno do tří úrovní – republikové, krajské, městské. Podmínkou do zařazení krajské a městské úrovně kriminality bylo zpracování bezpečnostních analýz, na jejichž základě byly formulovány krajské a městské koncepce prevence kriminality. Text většiny městských koncepcí je na internetových stránkách příslušných měst.

Významné zlepšení v oblasti spolupráce krajů s Policií ČR přinesla reforma Policie ČR k 1.1.2010 vzniklo 14 krajských ředitelství policie. Shodný počet ředitelství policie a krajských úřadů má tak pozitivní dopad na zvyšující se podíl zapojení police do preventivní politiky na regionální úrovni a jasnému vymezení kompetence ve vztahu hejtmán – krajský ředitel. Spolupráce Policie ČR s kraji v oblasti prevence kriminality existuje na bázi dobrovolnosti a zákonem je formalizována prostřednictvím bezpečnostních rad kraje. Tyto rady se především soustředí na krizové řízení a integrovaný záchranný systém.

Městských programů prevence kriminality vypracovalo 45 měst, nabídka státu na 4 letou spolupráci a finanční podporu aktivit prevence kriminalit zvýšila prestiž prevence kriminality mezi ostatními činnostmi samosprávy, umožnila městům plánovat preventivní kroky, postupovat komplexně v řešení konkrétních bezpečnostních problémů a reagovat na změnu ve struktuře trestné činnosti nebo pachatelů.

(dle: URL: <http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx> [cit. 2013-28-03])

Na strategii 2008 – 2011 bude navazovat strategie prevence kriminality na léta 2012 – 2015. Tato strategie formuluje vizi cílového stavu prevence kriminality. Po 16 letech praktického výkonu, teoretických studiích a ověřování, zkoušení různých metod, přístupů, zvnitřní prevence kriminality činností jednotlivých institucí, ale i v myšlení pracovníků a veřejnosti, se jeví takový postup jako efektivní. Předkládaná strategie chce svými dopady postihnout především kriminalitu obecnou, která ohrožuje a obtěžuje občany a nezřídka

ovlivňuje jejich názory na schopnost státu čelit kriminalitě a zajistit tak jejich bezpečí. Nezabývá se oblastní kriminality hospodářské, neřeší oblasti organizovaného zločinu a neřeší specifické problémy. Zabývá se ve své podstatě kriminalitou jako takovou, ale i jevy, které lze charakterizovat jako kriminogenní, které zvyšuje riziko výskytu kriminálního chování (dle: URL: <<http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>> [cit.2013-14-04])

4 MOŽNOSTI POLICIE ČR V PREVENCI KRIMINALITY MLÁDEŽE

V této kapitole se zaměřím na preventivní programy pro mládež, na kterých se podílí Policie ČR nebo které sama realizuje. Prevence je zakotvena přímo v zákoně 273/2008 Sb., O policii ČR, konkrétně v § 2 – Policie slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy evropských společenství nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu.

Mezi nejrozšířenější preventivní činnosti, které sama realizuje patří:

- přednášky a besedy pro školní mládež,
- tištěné informační materiály,
- jednorázové projekty a akce podle regionu.

Preventivní činnost je v rámci Policie ČR zajišťována Preventivně informačními skupinami Policie ČR, tyto působí při všech krajských ředitelstvích. Takto se vytvořila síť specialistů na informování veřejnosti o práci policie a možnostech ochrany před trestnou činností. Úkolem těchto specialistů je i komunikace se sdělovacími prostředky a informování laické veřejnosti o kriminalitě a způsobem ochrany před ní. Na policejním prezídiu České republiky pracuje preventivně informační skupina, která metodicky vede preventivně informační skupiny na krajské úrovni a metodicky řídí preventivně informační skupiny na okresních ředitelstvích Policie ČR. Na většině okresních ředitelstvích Policie ČR pracuje v preventivně informační skupině pouze jeden policista, který vykonává funkci tiskového mluvčího a preventisty. V posledním letech začíná být v policejní práci uplatňován koncept nazývaný Community Policing (Policejní práce orientována na komunitu), který znamená:

- policejní činnost, která podřízena potřebám komunity (obce),
- komunikaci mezi policií a společností,
- partnerství mezi formálními a neformálními instancemi na úseku ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti i na úseku prevence.

Policie má prioritní úkol v prevenci kriminality mládeže, přesto nemůžeme opomenout celou řadu institucí, které se na prevenci přímo podílí. Například Krizová centra pro děti a mládež, K-centra, D-centra ohrožených dětí, Linka bezpečí, Linka pomoci, odborný pracovníci Ministerstva školství, mládeže, tělovýchovy a sportu, instituce výchovného poradenství, pedagogicko-psychologické poradny, speciální pedagogická centra, poradny pro manželství a mezilidské vztahy, dětské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, kojenecké ústavy, specializovaná pracoviště sociální prevence, dětská psychiatrie, azylové domy pro mládež, domy pro matky v tísní, nadace, různé církevní aktivity, katolická charita, Institut pro kriminologii a sociální patologii, občanská sdružení pro děti a mládež. (dle: URL:<<http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>> [cit.2013-14-04])

5 REPRESIVNÍ OPATŘENÍ KRIMINALITY MLÁDEŽE

Kriminalitu mládeže řeší zákon 218/2003 Sb., O soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v zákoně, opatření ukládá za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon ve věcech mládeže. Trestní čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění.

Není-li zákonem stanoveno jinak, pak se rozumí:

- Mládeží - děti a mladiství,
- dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku,
- mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.

Mladistvému lze uložit pouze tato opatření:

- výchovná opatření,
- ochranná opatření,
- trestní opatření.

Výchovná opatření

Při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření mohou být k dosažení účelu tohoto zákona uložena mladistvému výchovná opatření. Dovoluje-li to jejich povaha, je možné použít vůči mladistvému výchovného opatření i vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření nebo v souvislosti se zvláštními způsoby řízení. Výchovná opatření lze uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného.

Výchovnými opatřeními jsou:

- dohled probačního úředníka,
- probační program,
- výchovná omezení,
- výchovné povinnosti,
- napomenutí s výstrahou.

Ochranná opatření jsou:

- ochranné léčení,
- zabránění věci,
- ochranná výchova.

„Zákon o soudnictví ve věcech mládež upravuje pouze ochrannou výchovu, v ostatních dvou případech se postupuje dle trestního zákona. Ochranná výchova se ukládá, pokud o mladistvého není náležitě postaráno, jeho dosavadní výchova byla zanedbána nebo prostředí, ve kterém mladiství žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy. Ochranná výchova potrvá, pokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení 18. roku věku mladistvého, vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho 19. roku, není-li možné ochrannou výchovu ihned vykonat, nařídí soud do doby jejího zahájení dohled probačního úředníka.“ (Zákon č. 218/2003 Sb., O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže)

Trestní opatření

Za spáchané provinění může soud pro mládež uložit pouze tato trestná opatření:

- obecně prospěšné práce,
- peněžité opatření,
- peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- propadnutí věci,
- zákaz činnosti,
- vyhoštění,
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení),
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- odnětí svobody nepodmíněně.

S ohledem na rozsah práce a jeho souladem se zaměřením studia, se budu zabývat pouze ochrannými opatřeními a konkrétně ochrannou výchovou, která se týká problematiky kriminality mládeže.

Při nařizování ústavní výchovy má přitom přesnost zabezpečení výchovy rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo náhradní rodinnou péči. Ústavní výchova není trestní povahy, a proto ji nařizuje soud v občanskoprávním řízení. Naproti tomu ochranná výchova je opatřením trestní povahy a soud jí ukládá v trestním řízení při splnění podmínek § 22 zákona 218/2003 Sb., a to v případě, kdy odsuzuje mladistvého nebo pokud ukládá ochranou výchovu při upuštění od potrestání. Pro nařízení ústavní i ochranné výchovy je třeba zákonného podkladu zákon č. 140/1961 Sb., zákona č. 218/2003 Sb., 94/1963 Sb.

„Výkon ústavní a ochranné výchovy se uskutečňuje ve školních zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. V 70. letech se ustálila struktura těchto zařízení, která zahrnuje:

- *diagnostické ústavy pro děti,*
- *diagnostické ústavy pro mládež,*
- *dětské výchovné ústavy,*
- *dětské výchovné ústavy se zvýšenou péčí,*
- *výchovné ústavy pro mládež,*
- *výchovné ústavy pro mládež se zvýšenou výchovnou péčí.“*

(Matoušek, O., Kroftová A., Mládež a delikvence, 2003, str. 155)

V oblastní ústavní péči se prolíná činnost tří orgánů státní správy – ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), ministerstva zdravotnictví (MZ), ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV).

Pro přehled výchovy ústavní a ochranné jsem použila přehlednou tabulku od Mgr. Stanislavy Hoferkové, která pracuje jako odborná asistentka na katedře Sociální patologie a sociologie na Univerzitě Hradec Králové.

projekt FRVŠ č. 648/2009/G5

9 Shrnutí

OCHRANNA VYCHOVA	USTAVNI VYCHOVA
je uložena rozhodnutím soudu: a) v občansko-právním řízení, spáchá-li dítě (12. – 15. let) čin, za který lze dle trestního zákona uložit výjimečný trest; b) v trestním řízení se ukládá mladistvému (15. – 18. let), jestliže ochranná výchova podle rozhodnutí soudu splní svůj účel lépe než uložení trestu odnětí svobody	je nařízena rozhodnutím soudu podle zákona o rodině v občansko-právním řízení: určena pro děti do 18 let věku s krátkodobým pobytem mimo rodinu nebo s nejasnou prognózou, anebo pro děti vyžadující speciální přístup pro určitý handicap
občansko-právní řízení nebo trestní řízení	občansko-právní řízení
uskutečňuje se ve školských zařízeních: diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy (Ministerstvo školství)	uskutečňuje se podle věku ve zdravotnických a školských zařízeních: kojenecké ústavy, dětské domovy a dětská centra pro děti do 3 let věku (ministerstvo zdravotnictví); ústavy sociální péče (ministerstvo práce a sociálních věcí); dětské domovy a dětské domovy se školou pro děti po 3. roce života, diagnostické ústavy a výchovné ústavy (ministerstvo školství)
u dětí 15 – 18letých (výjimečně od 12 let)	u dětí do 18let (výjimečně od 19 let)
Legislativní podklady	
Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 109/ 2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.	Zákon č. 109/ 2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.
Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 218/ 2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).	Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Ministerstvo zdravotnictví zajišťuje:

- ústavní péči dětem (0-1 rok) v kojeneckém ústavu,
- dětem ve věku (0-3 let) v dětském domově,

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy spravuje:

- diagnostické ústavy,
- dětské domovy pro děti od 3-18 let, (popřípadě do 19 let)
- dětské domovy se školou,
- výchovné ústavy pro mládež,
- střediska výchovné péče.

Ministerstvo práce a sociální věcí zodpovídá za:

- ústavy sociální péče pro výkon ústavní a ochranné výchovy dětí tělesně nebo mentálně postižených (jedná se o ústavy pro tělesně postiženou mládež s přidruženým mentálním postižením, ústavy pro tělesně postiženou mládež a ústavy pro tělesně postiženou mládež s více vadami).

5.1 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je vstupním diagnostickým zařízením, které poskytuje komplexní psychologickou, pedagogickou, sociální a zdravotní kasuistiku dítěte. Děti jsou zde přijímány na základě žádosti rodičů nebo zákonných zástupců (nejčastěji z důvodu poruch chování) nebo na základě rozhodnutí soudu. Diagnostický ústav také přijímá děti, které jsou na útěku z ústavní výchovy nebo děti, které jsou na útěku z domova (na základě rozhodnutí soudu o předběžném opatření). Během diagnostického pobytu jsou děti podrobeny komplexnímu vyšetření a současně probíhá i sociální šetření.

Pobyt v ústavu je:

- nařízený soudem,
- dobrovolný (jsou využívána zřídka).

V polovině pobytu v diagnostickém ústavu vychovatel vypracovává předběžný závěr o svěřenci a před koncem pobytu vypracovává závěr, kde navrhuje další represivní opatření, zpravidla vždy se jedná o přemístění dítěte do výchovného ústavu pro dlouhodobý pobyt.

Ti, kteří, byli umístěni v zařízení na přání rodičů, se zpravidla vrací do rodiny nebo dětského domova. Doba pobytu v zařízení trvá dva měsíce.

Diagnostické ústavy jsou členěny podle věku a pohlaví. A podle věku umísťovaných dětí se dělí na:

- dětské diagnostické ústavy – pro děti od 6 let, výjimečně již od 3 – 15 let, při zařízením je zřízena škola, která zajišťuje vzdělání (v ČR existuje 8 ústavů),
- diagnostické ústavy pro mládež – pro děti od 15-18 let, nedílnou součástí ústavu je také škola (2 ústavy pro dívky a tři ústavy pro chlapce v ČR). (Matoušek, Kroftová, 2003)

5.2 Výchovní ústav

Do výchovného ústavu jsou děti a mladiství umísťováni na základě rozhodnutí soudu, na základně soudního usnesení nebo po dohodě s rodiči. Ústav poskytuje dlouhodobou péči jejichž těžištěm je příprava na budoucí povolání.

Dělení dětských výchovných ústavů:

- dětský výchovný ústav se zvýšenou výchovnou péčí (pro děti s antisociálním chováním s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou ve věku 10-15 let), základní výchovnou jednotkou je skupina 12 klientů,
- dětský výchovný ústav s dětským léčebným režimem (zařízení souběžné výchovné a výchovné péče pro děti se zjištěnou duševní chorobou).

Dělení výchovných ústavů pro mládež:

- výchovný ústav pro mládež se zvýšenou výchovnou péčí (mladiství s vyšším stupněm mravní narušenosti),
- výchovný ústav pro mládež s ochranným režimem (mladiství s výrazným antisociálním chováním s recidivou útěku), v pracovních výchovných skupině může být jen deset klientů.
- Výchovný ústav pro mládež s výchovně léčebným režimem (nový typ péče o mladistvé s nařízenou ústavní či ochrannou výchovou, klienti trpí poruchou chování i nějakou další vadou). Zdravotní handicap či závislost na návykové látce apod. není

natolik závažný, aby klient musel být umístěn ve zdravotnickém zařízení nebo ústavu výchovné péče. (Matoušek, Kroftová, 2003)

5.3 Alternativní tresty kriminality mládeže

Alternativní trest je jakousi podanou rukou státu, který musí reagovat na spáchaný trestní čin, nechce však přistupovat k uvěznění pachatele. Alternativní trest nezabavuje pachatele svobody, ale vyžaduje od něj dodržování určitých omezení či splnění povinností. V průběhu výkonu alternativního trestu probíhá kontrola, zda odsouzený plní podmínky uložené trestu a zda žije v souladu s normami společnosti. Při neplnění těchto podmínek může soud rozhodnout o náhradní sankci.

„Alternativní opatření a alternativní tresty byly a doposud jsou určeny pro pachatele méně závažných trestných činů (např. majetkových), jinými slovy pro pachatele s lepší perspektivou. Prostřednictvím alternativních trestů zacházením společnost může řešit problém rostoucí kriminality mladistvých a mladých dospělých pachatelů lépe než pouhým zesilováním represivních sankcí. Vývoj alternativních trestů v poslední době dospěl v Anglii tak daleko, že se tam již nemluví o alternativních trestech jako o trestech nahrazujících trest odnětí svobody, ale jako o samostatných trestech. Vlastní pojem alternativní tresty bývá stále více nahrazován pojmem tresty vykonávané ve společnosti, což představuje výrazný posun v chápání významu alternativních trestů v systému trestní spravedlnosti.“ (Matoušek O., Kroftová, A., Mládež a delikvence, 2003, str. 181)

Přehled alternativních trestů:

- Částečná detence (alternativní způsob výkonu trestu odnětí svobody – odsouzený je ve vězení ale během výkonu trestu pracuje nebo se vzdělává mimo vězení).
- Víkendová detence (odsouzení tráví ve vězení pouze víkendy).
- Domácí vězení (odsouzený je sledován během celého dne prostřednictvím elektronického monitorovacího přístroje).
- Terapeutická zařízení (pobytové ústavy, kde se poskytuje specializovaná léčebná péče).
- Pokuta, peněžitý trest (počet dní odnětí svobody se může kompenzovat finanční částkou).

- Kompenzační opatření, narovnání (zahrnuje dohodu mezi pachatelem a obětí o přijatelné formě odčinění škod).
- Sankce omezující nebo odjímající některá práva (například zákaz řízení motorových vozidel, zákaz činnosti, zákaz pobytu, propadnutí věci).
- Morální sankce (nejčastěji uplatňovány u mladistvých pachatelů).
- Podrobení se programu ve specializovaných centrech (povinnost pachatele po stanovenou dobu docházet na určitý počet hodin do zařízení, jež program poskytuje).
- Probace (povinnost pachatele podrobit se probačnímu příkazu a na místo trestu přijmout v určené době stanovená omezení, nebo tzv. probační dohled). U nás byl zaveden institut dohledu úředníka Probační a mediační služby (PMS).
- Obecně prospěšné práce (trest, který odsouzený vykonává, aniž by opustil své sociální, rodinné a pracovní prostředí). Počet hodin práce musí odsouzený vykonat sám, bezplatně a ve svém volném čase v průběhu stanovené lhůty.
- Podmíněné odsouzení (alternativní způsob výkonu svobody, trest odnětí svobody je odložen a zároveň je stanovena zkušební doba podmíněného odsouzení). Nově může být podmíněné odsouzení doplněno o dohled úředníka PMS.

Současná prevence kriminality mládeže ve formě alternativních trestů je u nás teprve v počátcích. Srovnání se stavem preventivních aktivit ukazuje na výrazný náskok v ostatních zemích (Maďarsko, Německo). Zde je velký počet občanských iniciativ, které se angažují v alternativních trestech (např. sdružení dobrovolníků poskytující individuální pomoc, nebo sousedské hlídky). (Matoušek, Kroftová, 2003)

II . PRAKTICKÁ ČÁST

7 EMPIRICKÁ ČÁST

7.1 Stanovení cíle výzkumu a výzkumných hypotéz

Pro empirickou část své bakalářské práce jsem si vybrala techniku sběru dat zvanou dotazník, jehož cílem je zjistit, zda služby nízkoprahových klubů odpovídají potřebám klientů a zda je tato forma prevence optimálním řešením problematiky týkající se delikventního chování. Výsledky získané dotazníkem budou zpracovány do grafů a následně budou verifikovat či falsifikovat formulované hypotézy.

Co budeme zkoumat?

Základním cílem bylo zjištění, zda služby nízkoprahových klubů odpovídají potřebám klientů a zda je tato nabízená forma prevence optimálním řešením problematiky. Výzkum provedu v několika organizacích metodou dotazníku s polootevřenými otázkami. Prvotním podcílem bylo sestavení otázek způsobem, který sleduje věk klienta, pohlaví, pravidelnost návštěv klubu.

Dalším podcílem byly otázky směřující na zjištění zálib, které klub klientům nabízí. Zajímavé je zjištění, jakým činnostem a zájmům by se klient rád věnoval, kdyby nebyl v klubu. Respondenty budou návštěvníci těchto klubů od 8-18 let, náhodně vybráni v různých zařízeních, pravidelní návštěvníci. Vzorek se skládá ze 100 respondentů. Třetím podcílem v dotazníku celkové zhodnocení funkce nízkoprahových klubů – zda přináší pozitivní nebo negativní důsledky a s tím související preference nebo naopak segregace.

Formulace výzkumné otázky

„Odpovídají služby nízkoprahových klubů potřebám klientů a je tato nabízená forma prevence optimálním řešením problematiky delikventního chování mládeže?“

Výběr vzorku

Prvním úkolem při výběru vzorku, bylo stanovení jeho velikosti. Dotazníkem jsem oslovila celkem 10 nízkoprahových zařízení v okrese jičínském, semilském, jihomoravském. Celkem jsem rozeslala 130 dotazníků, vrátilo se mi jich zodpovězeno 100.

Formulace hypotéz

Hypotéza 1 → Služby nízkoprahových klubů jsou poskytovány jejich klientům vždy za stejných podmínek, kvalita služeb se neliší podle regionů ani podle jiných kritérií.

Hypotéza 2 → Služby nízkoprahového klubu odpovídají potřebám klientů.

Hypotéza 3 → Forma i náplň služeb nízkoprahových klubů je dostatečnou prevencí v řešení problematiky klientů s problémovým až delikventním chováním.

Hypotéza 4 → Mezi tři nejhlavnější činitele, kteří se podílejí na úspěšnosti nízkoprahových klubů, patří: snaha zaměstnanců klubů, bezplatnost a dobrovolnost návštěv uživatelů, řada zájmových kroužků.

Hypotéza 5 → Návštěva klubu ovlivňuje negativní chování klienta.

Hypotéza 6 → Návštěva klubu přispívá ke zlepšení školního prospěchu klientů.

Proč máme zkoumat?

Tato otázka má tři dimenze:

- a) Záměrný poznávací proces, který stojí na informacích z praxe, tedy z míst, kde se skutečně nízkoprahové kluby nacházejí ve srovnání i s jinými zařízeními uvedené v kapitole „Prevence a represe“, kam jsem tyto zařízení zařadila.
- b) Další cíl je v zásadě totožný, avšak s účelem hlubším. Jde tedy o zdroj informací na místa, kde se s praktickými zkušenostmi fungování klubu setkávají nebo je svojí kompetencí nějakým způsobem mohou ovlivnit.
- c) Poslední dimenzí je též cíl informační pro subjekty, které s nízkoprahovými kluby mají největší zkušenosti. Jedná se o kluby, ve kterých jsem prováděla dotazníkové šetření. Získané informace mohou přispět k větší informovanosti veřejnosti a mohou přinést nové alternativy řešení.

Jak budeme zkoumat?

Byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Jako respondenti budou osloveni návštěvníci klubu v okrese jičínském, semilském a jihomoravském. Pro sběr dat byla vybrána forma přenosu elektronickou poštou. E-mail obsahoval dopis zaměstnancům klubů. Nakopírované dotazníky jsem rozesílala poštou nikoli elektronickou. Na vyplnění dotazníku a následné odeslání na tazatelovu adresu měly organizace vymezeno časové období 20 pracovních dnů.

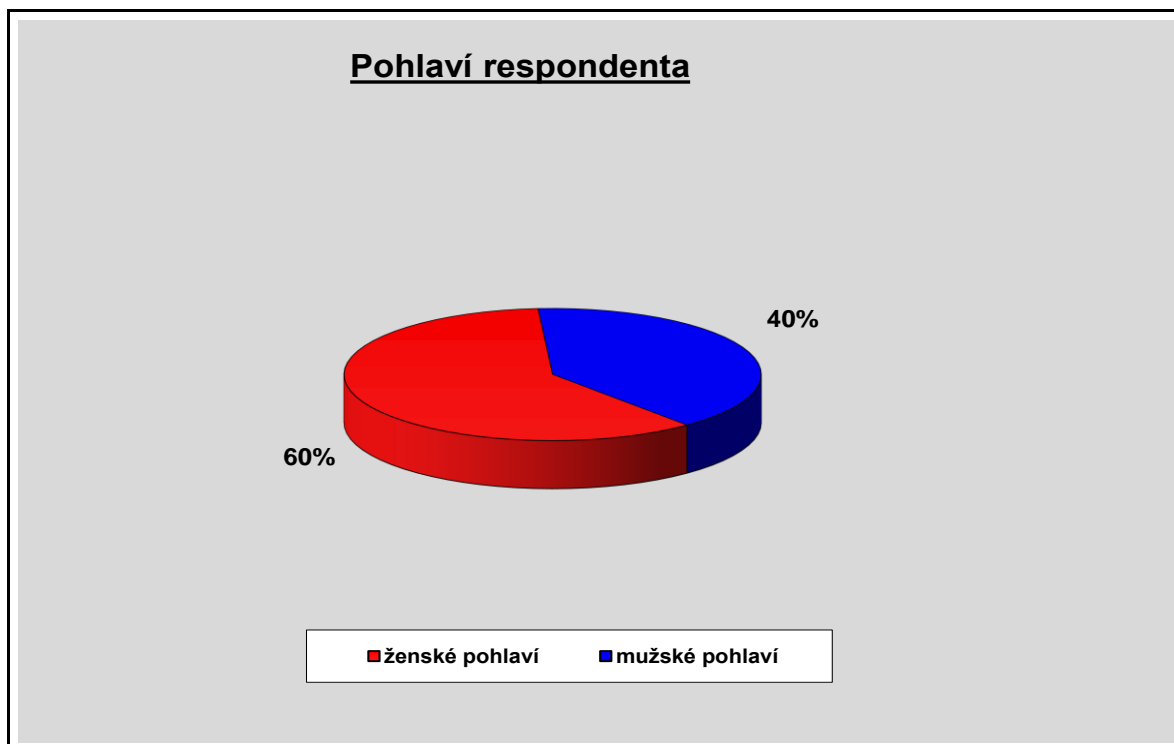
7.2 Vyhodnocení sondy

1. Pokud jsi ženského pohlaví, zaškrtni ano, pokud mužského, zaškrtni ne.

- Ano
- Ne

Pohlaví respondenta	Počet
Mužské	40%
Ženské	60%

Tabulka č. 5: Rozlišení pohlaví respondenta

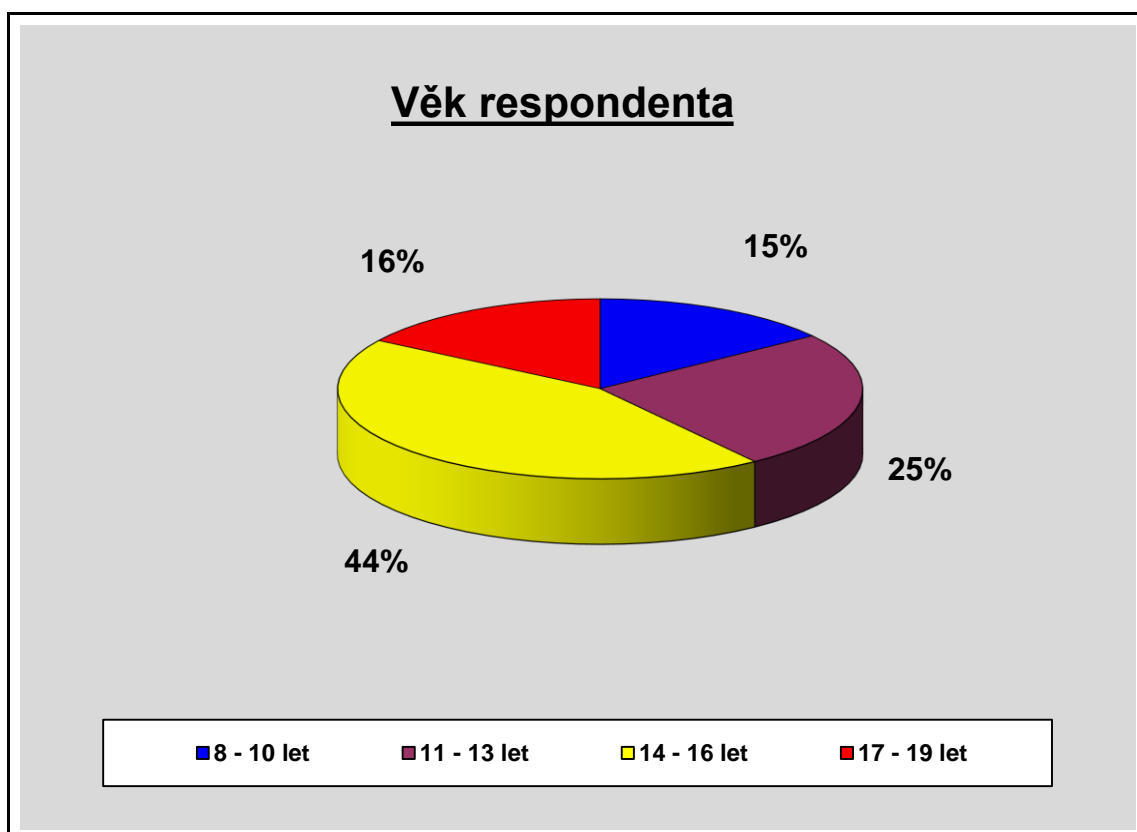
Graf č. 1: Rozlišení pohlaví respondenta

2. Zaškrtni kategorii svému věku nejbližší

- a) 8 – 10
- b) 11 – 13
- c) 14 – 16
- d) 17 – 19

Věková kategorie	Počet
8 – 10	15%
11 – 13	25%
14 – 16	44%
17 – 19	16%

Tabulka č. 6: Rozlišení věkové kategorie respondenta

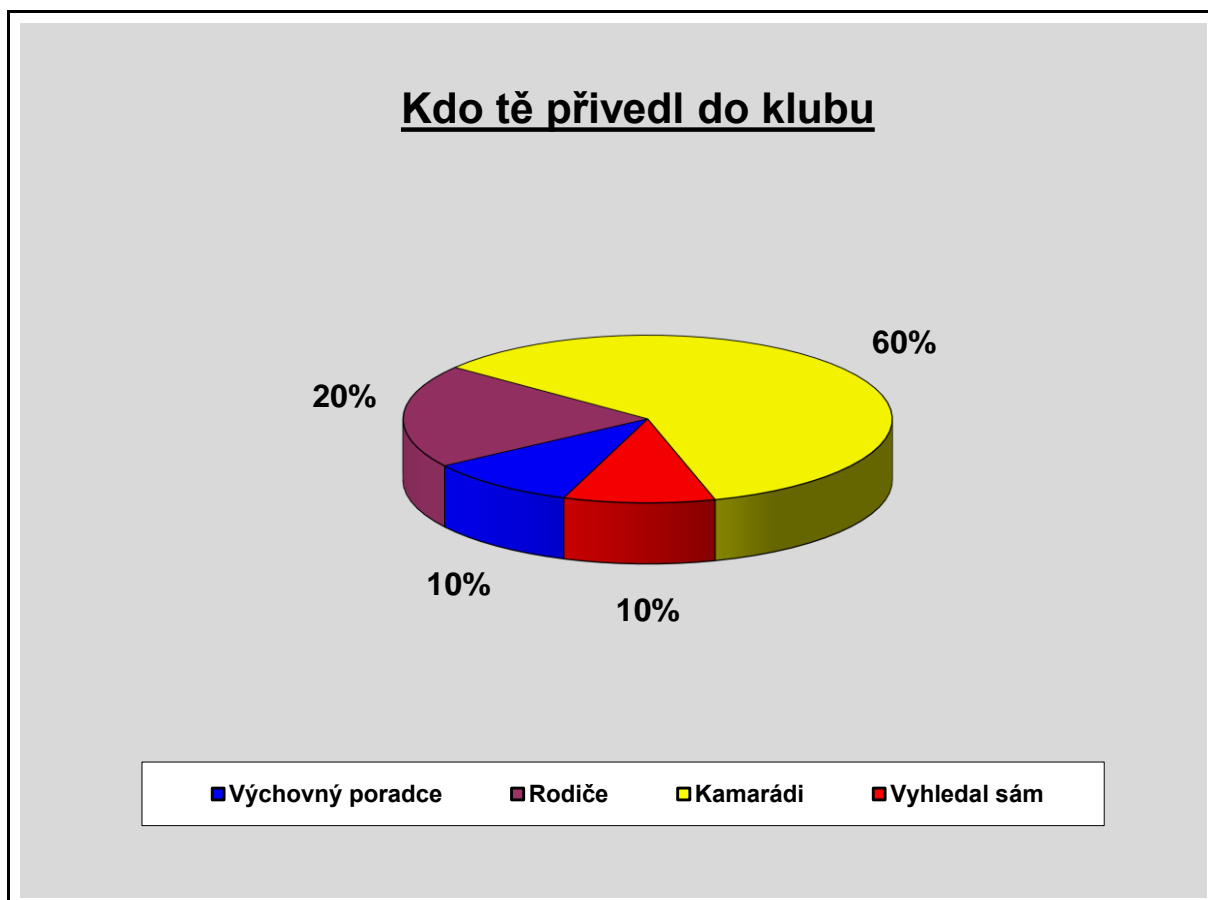
Graf č. 2: Rozlišení věkové kategorie respondenta

3. Kdo tě přivedl do klubu?

- a) Výchovný poradce
- b) Rodiče
- c) Kamarádi
- d) Vyhledal jsem si informace sám (internet, plakát, upoutávky na akce)

Kdo tě přivedl do klubu	Počet
výchovný poradce	10%
Rodiče	20%
Kamarádi	60%
Sám	10%

Tabulka č. 7: Kdo tě přivedl do klubu

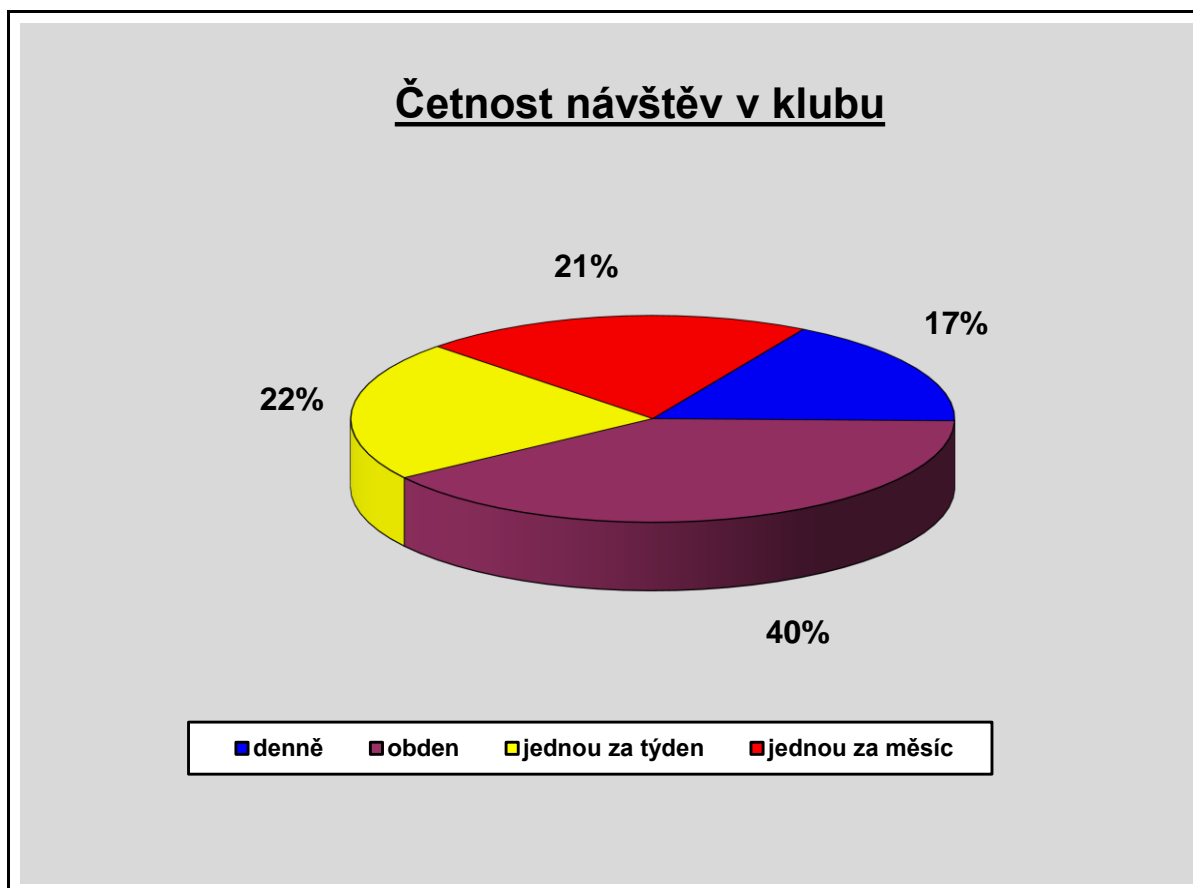
Graf č. 3: Kdo tě přivedl do klubu

4. Jak často klub navštěvuješ?

- a) Denně
- b) Obden
- c) Jednou za týden
- d) Jednou za měsíc

Četnost návštěv v klubu	Počet
denně	17%
obden	40%
jednou za týden	22%
jednou za měsíc	21%

Tabulka č. 8: Četnost návštěv

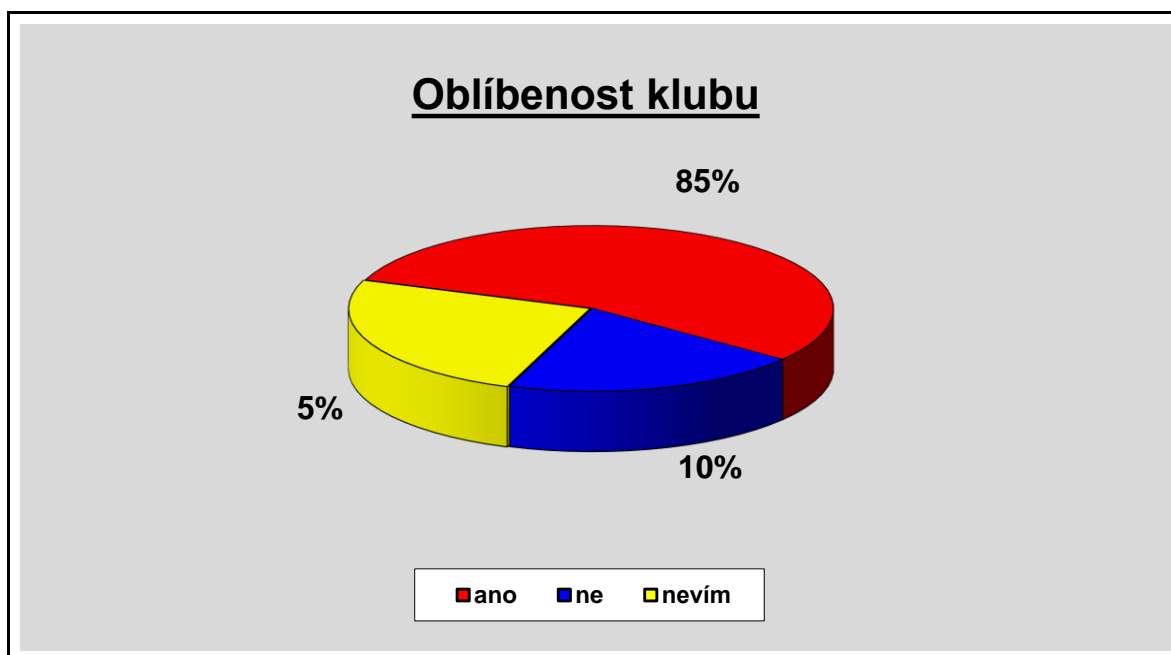
Graf č. 4: Četnost návštěv

5. Líbí se ti v klubu?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Líbí se ti v klubu	Počet
Ano	85%
Ne	10%
Nevím	5%

Tabulka č. 9: Oblíbenost nízkoprahového klubu

Graf č. 5: Oblíbenost nízkoprahového klubu

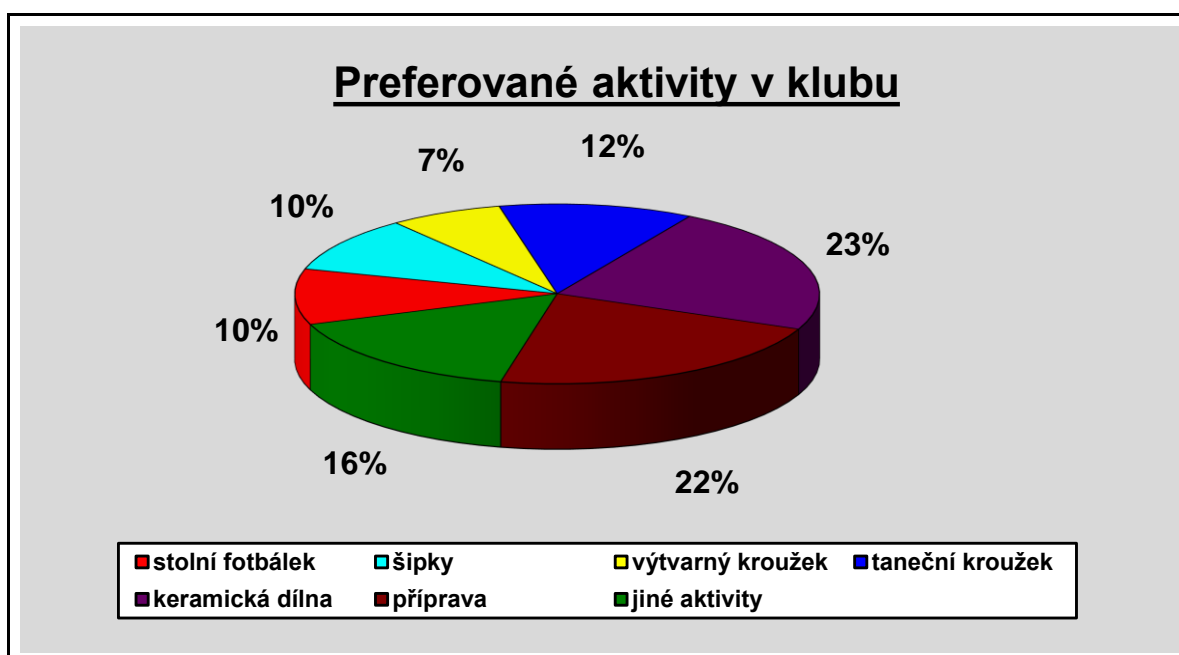
6. Kterou aktivitu v klubu upřednostňuješ?

- a) Stolní fotbálek
- b) Šipky
- c) Výtvarný kroužek
- d) Taneční kroužek

- e) Keramická dílna
- f) Příprava koncertů, diskoték, malování plakátů
- g) Jiné aktivity, které nejsou výše uvedené

Preferované aktivity	Počet
stolní fotbálek	10%
šipky	10%
výtvarný kroužek	7%
taneční kroužek	12%
keramická dílna	23%
příprava koncertů, diskoték	22%
jiné aktivity, které nejsou uvedené	16%

Tabulka č. 10: Preference aktivit v nízkoprahovém klubu

Graf č. 6: Preferované aktivity v nízkoprahovém klubu

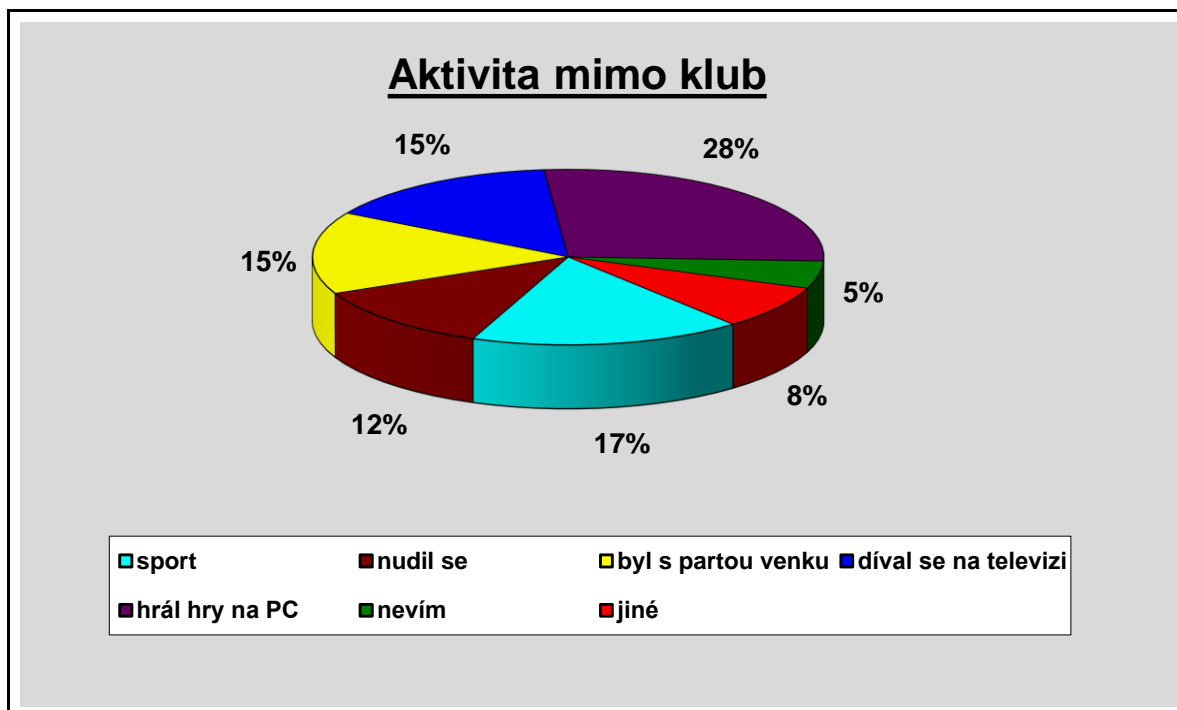
7. Jak trávíš svůj volný čas, pokud zrovna nejsi v klubu?

- a) Sport
- b) Nudil bych se
- c) Byl s partou venku

- d) Díval se na televizi
- e) Hrál hry na PC
- f) Nevím
- g) Jiná možnost

Aktivita mimo klub	Počet
Sport	17%
Nudil bych se	12%
S partou venku	15%
Sledování televize	15%
Hry na PC	27%
Nevím	5%
Jiná možnost	8%

Tabulka č. 11: Přehled volnočasových aktivit mimo nízkoprahový klub

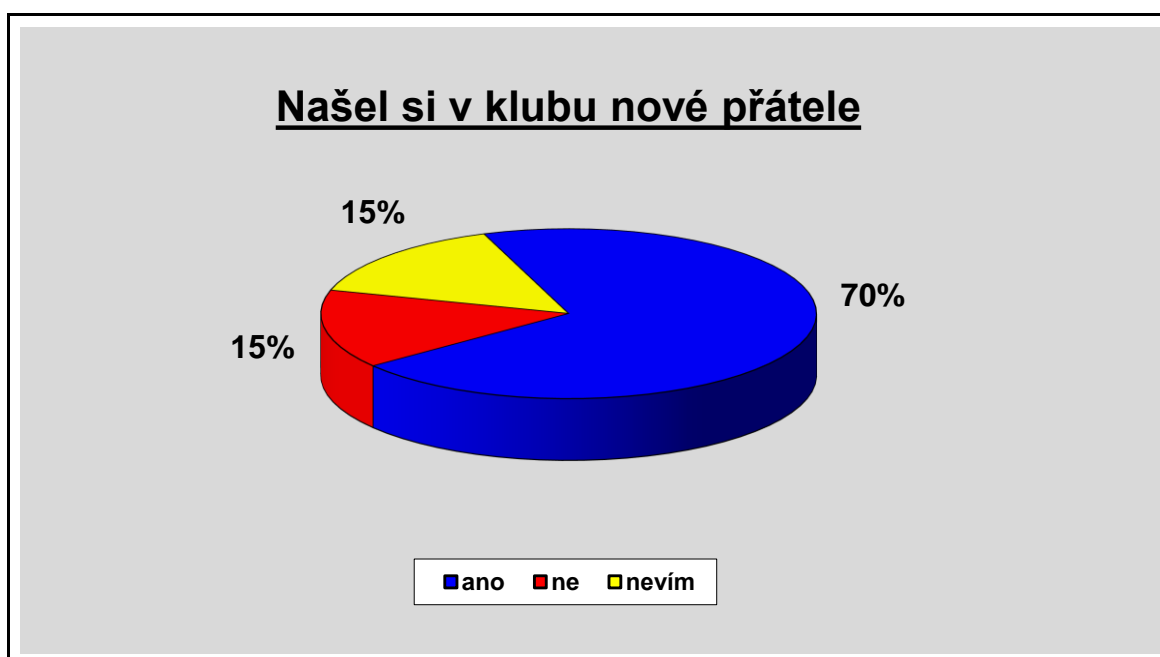
Graf č. 7: Přehled volnočasových aktivit mimo nízkoprahový klub

8. Našel si v klubu nové přátele?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Našel si v klubu nové přátele?	Počet
Ano	70%
Ne	15%
Nevím	15%

Tabulka č. 12: Nová přátelství

Graf č. 8: Nová přátelství

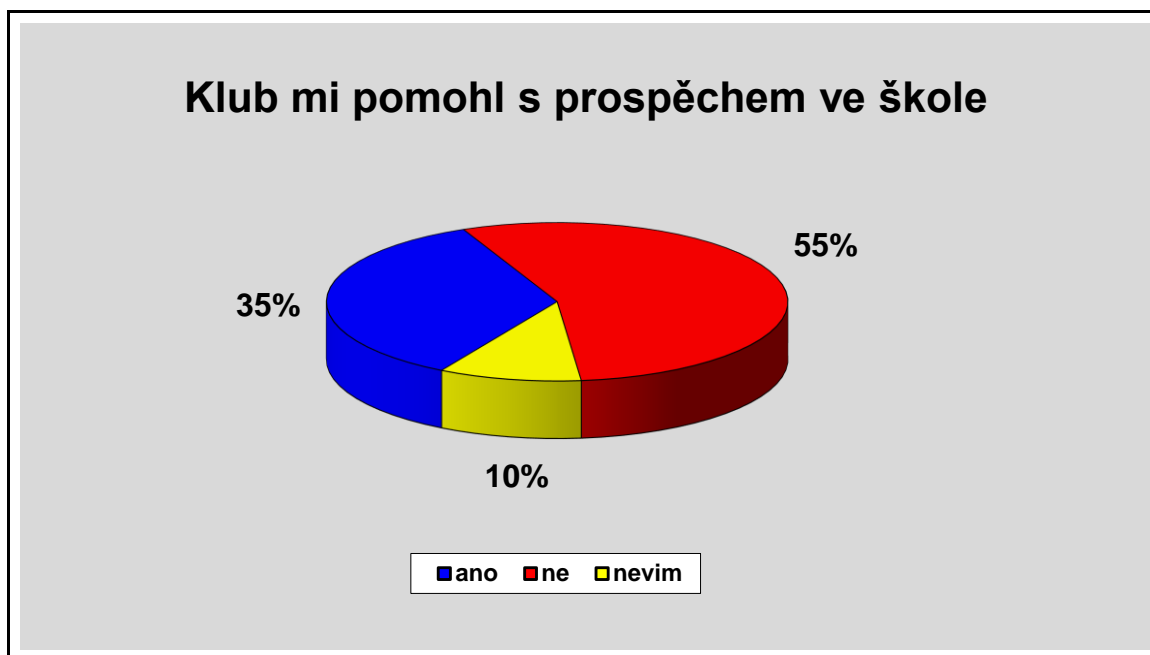
9. Pomohl ti klub zlepšit prospěch ve škole?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Zlepšení prospěchu ve škole	Počet
Ano	35%
Ne	55%
Nevím	10%

Tabulka č. 13: Zlepšení prospěchu ve škole návštěvou nízkoprahového klubu

Graf č. 9: Zlepšení prospěchu ve škole návštěvou nízkoprahového klubu

10. Pomohl ti klub ve změně tvého chování?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Změna chování	Počet
Ano	60%
Ne	17%
Nevím	23%

Tabulka č. 14: Změna chování návštěvou nízkoprahového klubu

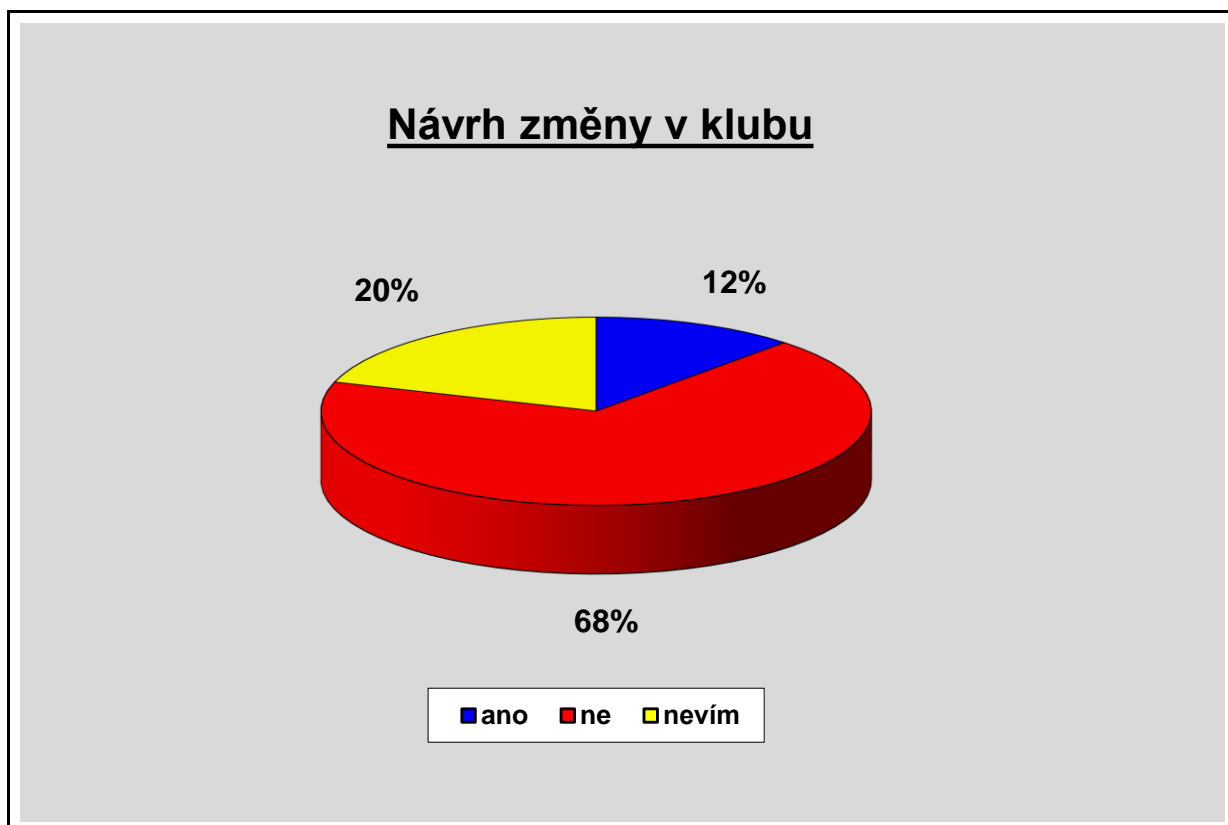
Graf č. 10: Změna chování návštěvou nízkoprahového klubu

11. Změnil by si něco ve fungování klubu (činnosti, personální obsazení, prostory klubu)

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Návrh změny	Počet
Ano	12%
Ne	68%
Nevím	20%

Tabulka č. 15: Změny v nízkoprahovém klubu

Graf č. 11: Změny v nízkoprahovém klubu

12. Líbí se ti, že do klubu můžeš přijít dobrovolně, kdykoli v jejich návštěvní době?

- a) Ano
- b) Ne

Spokojenost s docházením do klubu dobrovolně, kdykoli	Počet
Ano	82%
Ne	18%

Tabulka č. 16: Spokojenost respondentů s dobrovolnými návštěvy nízkoprahového klubu

Graf č. 12: Spokojenost respondentů s dobrovolnými návštěvy nízkoprahového klubu

Verifikace hypotéz

Hypotéza 1 → Služby nízkoprahových klubů jsou poskytovány jejich klientům vždy za stejných podmínek, kvalita služeb se neliší podle regionů ani podle jiných kritérií.

Hypotéza se mi potvrdila, všechny kluby nabízejí služby bezplatně a dobrovolně, mají širokou škálu nabízených služeb, kvalita se však liší podle množství přidělených finančních prostředků od zřizovatele.

Hypotéza 2 → Služby nízkoprahového klubu odpovídají potřebám klientů.

Respondenti uvedli, že jsou se službami spokojeni, navštěvují klub pravidelně, využívají nabídky zájmových kroužků klubu. Klub je oblíben u 85 % respondentů.

Hypotéza 3 → Forma i náplň služeb nízkoprahových klubů je dostatečnou prevencí v řešení problematiky klientů s problémovým až delikventním chováním.

Hypotéza se mi potvrdila, když respondenti odpovídali, co by dělali mimo prostory klubu tak většina z nich by svůj čas trávila potulováním se po ulicích, u internetu, na sociálních sítích nebo hraních her na počítači. Klub naopak nabízí dětem a mládeži konstruktivní, zábavné využití volného času. Program klubu je bohatý a stále se mění.

Hypotéza 4 → Mezi tři nejhlavnější činitele, kteří se podílejí na úspěšnosti nízkoprahových klubů, patří: snaha zaměstnanců klubů, bezplatnost a dobrovolnost návštěv uživatelů, řada zájmových kroužků.

Nejvíce klienti oceňují dobrovolnost návštěv klubu, jejich návštěvní dobu a bezplatnost návštěv.

Hypotéza 5 → Návštěva klubu ovlivňuje negativní chování klienta.

Ano více než polovina, tedy 65% návštěvníků odpovědělo, že jim klub pomohl změnit jejich chování.

Hypotéza 6 → Návštěva klubu přispívá ke zlepšení školního prospěchu klientů.

Respondenti však odpověděli, že ve většině případů ne, pouze 35% dotazovaných návštěva klubu pomohla se zlepšením školního prospěchu.

Z celkového dotazníkového šetření mi vyšlo, že návštěvy v klubu jednak pozitivně ovlivňují klienty, personál i vrstevníci jim věnují svůj volný čas. Nacházejí zde nové přátele, únik z nudy a pobytu na ulici.

Základním cílem dotazníkového šetření bylo zjištění, zda služby nízkoprahových klubů odpovídají potřebám klientů a zda je tato nabízená forma prevence optimálním řešením problematiky. Tato výchozí hypotéza se mi potvrdila. Osloveným klientům se v klubu líbí, kluby nabízejí různé aktivity, které klienti využívají, klienti navštěvují kluby v pravidelných intervalech, našli zde nové přátele, klub jim pomohl zlepšit se ve prospěchu ve škole a hlavně klub smysluplně vyplňuje jejich volný čas. Ve většině případů by jinak děti, tedy klienti trávily většinu času bezcílným touláním na ulicích, vysedáváním v parcích, trávením času v partách bez nějaké smysluplné činnosti, v lepším případě by seděly doma u počítačů nebo televizí. Chtěla jsem tímto průzkumem poukázat na to, že nejlepším řešením pro tyto děti je nabídka dobrovolné, nenucené a bezplatné formy volnočasové aktivity v nízkoprahových klubech.

V celé republice je takovýchto klubů málo, ale potřeba se jeví v každém městě. Děti, mládež se sami delikventy nestávají, často je k tomu vedou špatné podmínky doma. Děti ze sociálně znevýhodněného prostředí se prostě nudí a východisko pak vidí ve sdružování se v různých partách a páčání různých přestupků až trestních činů. Proto, bychom se měli touto problematikou i nadále zabývat. Získané informace mohou být nejen motivací pro další práci pracovníků klubů, povedou i k větší informovanosti veřejnosti, především té rodičovské a k propagaci těchto zařízení.

ZÁVĚR

V současnosti existují dva způsoby, jak omezovat nárůst kriminality mládeže. Jsou jimi represivní a preventivní opatření. Je jasné, že tato opatření se musí vzájemně doplňovat a prolínat. Na první místo bych přesto vyzdvihla prevenci. Podle mnohých odborníků je efektivnější i levnější zabývat se příčinami kriminality, než následně řešit její důsledky. K řešení negativních jevů u dětí a mládeže nestačí pouze administrativně represivní opatření, zřizování nových nápravných zařízení a zvyšování počtu policistů. Dnešní situace vyžaduje věnovat pozornost příčinám kriminality, snažit se je lépe poznat a přijímat vhodná opatření k jejich odstranění. Alarmující je zjištění, že dochází k poklesu kriminality mladistvých a zároveň však dochází k nárůstu kriminality dětí, to znamená, že se posunuje věková hranice pachatelů trestných činů, což se promítá v celkovém navýšení kriminality mládeže.

Prevenci je třeba zacílit do rodiny, změnit genderové stereotypy ve výchově, odstranit příčiny sociálního selhání rodiny, pomoci při řešení náročných situacích v rodině (nezaměstnanost, bytová otázka, pobyt v prostředí sociálně nepřizpůsobivých rodin). Zde je největší prostor pro působení státních i nestátních organizací, protože právě v rodině se objevují základní příčiny sociálního selhání, které vede k delikvenci mládeže.

Významný podíl na výchově dítěte a utváření jeho životních postojů mají školy a školská zařízení. Tato zařízení mají velký prostor pro prevenci, jak v době vyučování, tak mimo něj. Škola je první, která může navázat úzkou spoluprací s rodinou, signalizovat problémy v rodině, začít spolupracovat s jinými institucemi a podílet se na řešení problémů. Řešení je však velmi zdoluhavé a mezitím dochází k záškoláctví, sebepoškozování a různým jiným způsobům delikventního chování. Zde je třeba důsledné spolupráce všech zainteresovaných složek, jinak je prevence neúčinná.

Dalším faktorem výrazně se podílejícím na prevenci je volný čas mládeže a zejména jeho efektivní využití. V této oblasti musíme vytvářet co nejvíce volnočasových aktivit, budovat nová zařízení (např. nízkoprahové kluby), kde by mohla mládež trávit svůj volný čas podle svých představ. Tradiční formy volnočasových aktivit, např. zájmové kroužky v DDM, v uměleckých školách, nejsou už tolik mezi dnešní mládeží vyhledávány. Teenager vyhledávají aktivity a to například skateparky, outdoorové aktivity, adrenalinové sporty. Další vášní dnešních

pubescentů jsou sociální sítě (facebook, různé seznamovací weby). I tyto vlivy bychom měli nejen jako rodiče citlivě eliminovat.

Z mého průzkumu vyplývá, že dnešní mládež neumí konstruktivně využít svůj volný čas, nebo k tomu nemají prostředky. Tady je prostor pro nízkoprahové kluby, občanská sdružení a neziskové organizace. Nízkoprahový klub jim jako jediná instituce nabízí služby bezplatně a do klubu mohou klienti docházet dobrovolně. Proto by takovýchto zařízení mělo jen přibývat i přes odpor veřejnosti, která má většinou zkreslené informace o klientech klubu i o jeho náplni.

Problematikou kriminality mládeže se v současné době zabývají nejvyšší státní orgány (vláda, ministerstvo), orgány státní správy a samosprávy. Důležité místo zaujímají i neziskové organizace. Názory na tuto problematiku jsou ale roztržité, na jedné straně je tendence k začlenění všech dětí do rodin a na straně druhé stojí zřizovatelé těchto zařízení s pozitivním hodnocením ústavní a výchovné péče. Každé dítě je osobnost a vyžaduje zcela individuální přístup k řešení jeho problémové situace. Zároveň je třeba respektovat specifické národní podmínky a znát názory našich odborníků a nejen realizovat doporučení „zvnějšku.“

Kriminalita byla vždy normálním projevem vlastnosti lidské společnosti, je to jev, který je nutné brát na vědomí, nelze ji žádnými prostředky odstranit, nelze ji žádnou formou prevence ani represe vyřešit, nelze jí ignorovat. Je nutné se s tímto jevem naučit pracovat, zkvalitňovat spolupráci všech zainteresovaných složek.

SHRNUTÍ

Základním pojmem mé práce je delikventní chování mládeže v širším slova smyslu. Především zdůrazňuji kriminalitu mládeže a to její vývoj, statistiku, strukturu a působení hlavních rizikových faktorů vedoucích ke vzniku kriminality mládeže. Zmiňuji rovněž další formy delikventního chování, jejich specifické znaky a příčiny. Samostatnou část věnuji prevenci delikventního chování, institucím zabývajícím se prevencí a represí. Výzkum je zaměřen na preventivní součást delikventního chování, konkrétně na činnost a klienty nízkoprahového klubu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) Dřítolová, Jana, Koukolík, František, *Odlíšné dítě*: Vyšehrad, 1994.
- 2) Hartl, P., Hartlová, H. *Psychologický slovník*, 722 s., 1. vydání, Praha: Portál, 2000.
- 3) Chmelík, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*, Policie ČR, Úřad pro vyšetřování pro Českou republiku, Ministerstvo vnitra ČR.
- 4) Jůva, V. sen. a jun. *Úvod do pedagogiky*. Brno: Paido, 1999.
- 5) Jůzl, M. a kolektiv. *Metody Sociálně výchovné práce*, Brno: BonnyPress, 2012, 90 s., ISBN 978-80-87182-31-4.
- 6) Klíma, P., Klíma, J. *Základy etopedie*. Praha: Karlova univerzita, Pedagogická fakulta, 1978.
- 7) Kraus, B., Poláčková, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001, 198 s., ISBN 80-7315-004-2.
- 8) Kuchta, J. *Kriminologie I. část*, 2. vydání, Brno, Masarykova Univerzita, 1999.
- 9) Matějček, Z. *Rodiče a děti*. 2. vydání, Avicemum, 1989.
- 10) Matoušek, Oldřich, Kroftová, Andrea. *Mládež a delikvence*, 2. vydání, Praha: Portál, 2003, 310-314 s. ISBN 80-7178-226-2.
- 11) Müller, Oldřich a kolektiv. *Dítě se specifickými vzdělávacími potřebami v běžné škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 289 s., ISBN 80-244-0231-9.
- 12) Pelikán, Jiří. *Výchova pro život*. Praha, 2004, 108 s., ISBN 80-85866-23-4.
- 13) Říčan, Pavel, Krejčová, Dana. *Dětská klinická psychologie*, Praha: Grada, 2006, 603 s., ISBN 80-247-1048-9.
- 14) Suchý, O., Švancar, Z. *Mládež a kriminalita*, Praha: Melantrých, 1972, 273 s., ISBN 32-028-72.
- 15) Vágnerová, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, 317 s., ISBN 80-7178-9.
- 16) Vágnerová, Marie. *Psychopatologie dítěte pro speciální pedagogu*. Praha: SPN, 1981.
- 17) Weis, P., Urbánek, V., Procházka, I. *Vývojové trendy v oblasti sexuální morálky a sexuálního chování*. Mládež, společnost a stat. 1996.
- 18) Zapletal, J. *Prevence kriminality*. Praha. Policejní akademie ČR, 1998, ISBN 80-85981-87-4.

Internetové vyhledávače:

- 19) <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kriminalita>
- 20) <http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>
- 21) <http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Intervence>
- 22) <http://cs.wikipedia.org/wiki/Prevence>
- 23) <http://cs.wikipedia.org/wiki/Represe>
- 24) <http://www.cz/clanek/navrh-systemoveho-pristupu-k-peci-o-detske-a-mladistve-delikventy-priloha-1.aspx>
- 25) <http://scio.cz/skoly/prevence/info.asp>
- 26) <http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/296735-divky-se-oblekaji-a-chovaji-po-vzoru-filmu-pro-dospole-varuji-psychologove.html>
- 27) <http://www.mvcr.cz/clanek/seznamte-se-odbor-prevence-kriminality-460981.aspx>
- 28) <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>
- 29) <http://www.policie.cz>
- 30) <http://www.policie.cz/krajske-reditelstvi-policie-jmk.aspx>

Zákony a vyhlášky:

- 31) Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.
- 32) Zákon č. 218/2003 Sb., O soudnictví ve věcech mládeže
- 33) Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon
- 34) Zákon o Policii České republiky. č. 273/2008 Sb.
- 35) Zákon o trestním řízení soudním č. 141/1961 Sb.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Schéma SVI.....	29
Graf č. 1: Rozlišení pohlaví respondenta.....	46
Graf č. 2: Rozlišení věkové kategorie respondenta	47
Graf č. 3: Kdo tě přivedl do klubu	48
Graf č. 4: Četnost návštěv.....	49
Graf č. 5: Oblíbenost nízkoprahového klubu.....	50
Graf č. 6: Preferované aktivity v nízkoprahovém klubu.....	51
Graf č. 7: Přehled volnočasových aktivit mimo nízkoprahový klub	52
Graf č. 8: Nová přátelství.....	53
Graf č. 9: Zlepšení prospěchu ve škole návštěvou nízkoprahového klubu.....	54
Graf č. 10: Změna chování návštěvou nízkoprahového klubu	55
Graf č. 11: Změny v nízkoprahovém klubu.....	56
Graf č. 12: Spokojenost respondentů s dobrovolnými návštěvy nízkoprahového klubu.....	57

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Počet provinění období 2010-2012.....	13
Tabulka č. 2: Nejčastější provinění v období 2010-2012 dle druhu trestního činu	14
Tabulka č. 3: Preventivní program Městské policie Turnov pro školy na rok 2013	20
Tabulka č. 4: Ochrana a ústavní výchova	37
Tabulka č. 5: Rozlišení pohlaví respondenta	46
Tabulka č. 6: Rozlišení věkové kategorie respondenta.....	47
Tabulka č. 7: Kdo tě přivedl do klubu	48
Tabulka č. 8: Četnost návštěv	49
Tabulka č. 9: Oblíbenost nízkoprahového klubu	50
Tabulka č. 10: Preference aktivit v nízkoprahovém klubu	51
Tabulka č. 11: Přehled volnočasových aktivit mimo nízkoprahový klub.....	52
Tabulka č. 12: Nová přátelství.....	53
Tabulka č. 13: Zlepšení prospěchu ve škole návštěvou nízkoprahového klubu.....	54
Tabulka č. 14: Změna chování návštěvou nízkoprahového klubu.....	54
Tabulka č. 15: Změny v nízkoprahovém klubu	55
Tabulka č. 16: Spokojenost respondentů s dobrovolnými návštěvy nízkoprahového klubu.....	56

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK.....	68
PŘÍLOHA P II: STANOVISKO K VYHLÁŠCE	70
PŘÍLOHA P III: KAZUISTIKA.....	74

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážní klienti nízkoprahového klubu,

jsem studentkou oboru sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati a dovoluji si Vás oslovit a zároveň poprosit o vyplnění tohoto dotazníku. Otázky se týkají mé bakalářské práce, kde analyzuji služby, které Vám jsou v nízkoprahovém klubu nabízeny.

Dotazník je anonymní, proto dotazník nepodepisujte. Poskytnutá data budou použita jen pro účely tohoto výzkumu.

- 1) Pokud jsi ženského pohlaví zaškrtni ano, pokud mužského zaškrtni ne.
  - a) Ano
  - b) Ne

- 2) Zaškrtni kategorii svému věku nejbližší
  - a) 8-10
  - b) 11-13
  - c) 14-16
  - d) 17-19

- 3) Kdo tě přivedl do klubu?
  - a) Výchovný poradce
  - b) Rodiče
  - c) Kamarádi
  - d) Vyhledal jsem si informace sám (internet, plakát, upoutávky na akce)

- 4) Jak často klub navštěvuješ?
  - a) Denně
  - b) Obden
  - c) Jednou za týden
  - d) Jednou za měsíc

- 5) Líbí se ti v klubu?
  - a) Ano
  - b) Ne
  - c) Nevím

- 6) Kterou aktivitu v klubu upřednostňuješ?
  - a) Stolní fotbal
  - b) Šipky
  - c) Výtvarný kroužek
  - d) Taneční kroužek
  - e) Keramická dílna
  - f) Příprava koncertů, diskoték, malování plakátů
  - g) Jiné aktivity, které nejsou výše uvedené

- 7) Jak trávíš svůj volný čas, pokud zrovna nejsi v klubu?
- a) Sport
  - b) Nudil bych se
  - c) Byl s partou venku
  - d) Díval se na televizi
  - e) Hrál hry na PC
  - f) Nevím
  - g) Jiná možnost
- 8) Našel si v klubu nové přátele?
- a) Ano
  - b) Ne
  - c) Nevím
- 9) Pomohl ti klub ve změně tvého chování?
- a) Ano
  - b) Ne
  - c) Nevím
- 10) Změnil by si něco ve fungování klubu (činnosti, personální obsazení, prostory klubu)
- a) Ano
  - b) Ne
  - c) Nevím
- 11) Líbí se ti, že do klubu můžeš přijít dobrovolně, kdykoli v jejich pracovní době?
- a) Ano
  - b) Ne
- 12) Líbí se ti, že do klubu můžeš přijít dobrovolně, kdykoli v jejich návštěvní době?
- a) Ano
  - b) Ne

PŘÍLOHA P II: STANOVISKO K VYHLÁŠCE

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

V Praze dne 19. prosince 2012

Č.j.: MSMT-55128/2012-22

Stanovisko k výkladu § 1 odst. 5 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb., upravuje služby školských poradenských zařízení, tj. pedagogicko-psychologických poraden a speciálně pedagogických center.

Školská poradenská zařízení krom jiného zjišťují speciální vzdělávací potřeby dětí, žáků a studentů (provádějí psychologickou nebo speciálně-pedagogickou diagnostiku). Výsledkem diagnostiky je zpráva a doporučení obsahující návrhy úprav ve vzdělávání dítěte, žáka nebo studenta se zjištěnými speciálními vzdělávacími potřebami. Platné doporučení je podle školských předpisů zpravidla podmínkou provedení úprav ve vzdělávání žáka ze strany školy.

Jelikož speciální vzdělávací potřeby žáka se mohou v čase vyvíjet, má doporučení omezenou časovou platnost. Vyhláška č. 72/2005 Sb. obecně podmiňuje dobu platnosti doporučení jeho účelem. Jedná-li se však o doporučení zařazení žáka do školy nebo vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním, postižením, je platnost doporučení omezena přímo vyhláškou nejdéle na jeden rok.

Po uplynutí doby platnosti doporučení již nelze použít toto doporučení jako podklad pro úpravy ve vzdělávání. Vyhláška s tím spojuje povinnost školského poradenského zařízení vyrozumět žáka nebo jeho zákonného zástupce před skončením platnosti doporučení „o potřebě nové diagnostiky“.

Ačkoli předmětem této povinnosti je pouze podání informace, v praxi se vyskytly názory (bohužel podpořené i dřívějšími oficiálními stanovisky), že po skončení platnosti doporučení musí školské poradenské zařízení nutně provést novou diagnostiku (tzv. rediagnostiku).

Na základě dotazů odborné veřejnosti vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy následující stanovisko, jehož účelem je především zdůraznit, že provedení rediagnostiky je podmíněno především odbornými hledisky a není formální podmínkou pro setrvání žáka v režimu úprav ve vzdělávání provedených v souladu s dřívějším platným doporučením školského poradenského zařízení:

I. K předmětu § 1 odst. 5 vyhlášky č. 72/2005 Sb.

Ustanovení § 1 odst. 5 bylo do vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, doplněno novelou vyhlášenou pod č. 116/2011 Sb. v tomto znění:

„(5) Výsledkem psychologické nebo speciálně pedagogické diagnostiky jsou zpráva z vyšetření a doporučení obsahující návrhy úprav ve vzdělávání žáka. Při vydání zprávy a doporučení je žák, v případě žáka, který má zákonného zástupce, též jeho zákonný zástupce, informován o obsahu doporučení způsobem srozumitelným pro nejširší možný okruh osob. Žák nebo jeho zákonný zástupce potvrzuje svým podpisem, že doporučení s ním bylo projednáno, že porozuměl jeho povaze a obsahu a případně že k němu uplatňuje výhrady spolu s jejich upřesněním. Zpráva a doporučení se vydávají

nejpozději do 30 dnů ode dne ukončení vyšetření. Doporučení je platné po dobu určitou, odpovídající jeho účelu; v případě doporučení zařazení žáka do školy nebo vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním postižením však nejvýše po dobu jednoho roku. Před skončením platnosti doporučení školské poradenské zařízení vyrozumí žáka nebo jeho zákonného zástupce o potřebě nové diagnostiky.“

Citované ustanovení je předmětem dotazů ohledně povinnosti tzv. rediagnostiky žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.

K tomu je na prvním místě zapotřebí zdůraznit, že předmětem § 1 odst. 5 poslední věty není povinnost rediagnostiky, ale **výhradně povinnost školského poradenského zařízení informovat žáka nebo zákonného zástupce o „potřebě rediagnostiky“**. O existenci nebo neexistenci povinnosti podrobit se nové diagnostice proto nelze z citovaného ustanovení učinit závěry. Ve školských právních předpisech však taková povinnost upravena není.

Předmětem § 1 odst. 5 nejsou ani právní následky skončení platnosti doporučení z hlediska postavení žáka zařazeného ve škole nebo vzdělávacím programu pro žáky se zdravotním postižením. Nelze tedy dovozovat, že po skončení platnosti doporučení je nutné opatřit si nové doporučení, aby mohl žák ve „speciálním vzdělávání“ setrvat.

„Potřeba nové diagnostiky“ neodkazuje na právní povinnost podstoupit novou diagnostiku, ale na účel doporučení. Jinými slovy – školské poradenské zařízení musí žáka nebo zákonného zástupce informovat o tom, že pokud by chtěl dosáhnout cíle, ke kterému bylo nyní již neplatné doporučení vydáno, tj. např. zařazení do školy nebo vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním postižením, potřebuje nové doporučení, které lze vydat jedině po provedení nové diagnostiky.

„Potřebou nové diagnostiky“ je však nutné rozumět i potřebu odbornou. Tam, kde se může stav diagnostikované osoby v čase měnit, bude z odborného hlediska zapotřebí provést novou diagnostiku. Je nasnadě, že o této skutečnosti bude školské poradenské zařízení žáka nebo zákonného zástupce informovat, a mělo by to být samozřejmé i bez návodné úpravy ve vyhlášce.

II. K často kladeným dotazům

- **Je rediagnostika chápána jako komplexní vyšetření (speciálně pedagogické a psychologické) nebo stačí rediagnostikovat tu část, kterou poradenský pracovník považuje pro nastavení optimálního vzdělávání za potřebnou?**
- **Musí se u žáků s lehkou mentální retardací vždy provádět psychologické vyšetření (lehká mentální retardace se určuje na základě psychologického vyšetření)?**

Právní předpisy rozsah nové diagnostiky neupravují a ponechávají volný prostor pro odborné posouzení věci školským poradenským zařízením.

Poradenský pracovník tedy musí učinit, co považuje z odborného hlediska za potřebné. Může přitom (umožní-li to povaha věci) vycházet i ze zprávy z dřívější diagnostiky, neboť zpráva není omezena platností a faktická použitelnost údajů ve zprávě je limitována výhradně povahou skutečností, o nichž tyto údaje vypovídají.

- Týká se povinnost rediagnostiky pouze žáků, kteří byli přijati do jiného vzdělávacího programu po 1. 9. 2011 nebo všech, kteří byli přijímáni na základě zprávy a doporučení v době platnosti předchozích legislativních opatření?

Vyhláška č. 116/2011 Sb. neobsahuje přechodná ustanovení, z nichž by bylo možné dovodit vztah nově zaváděných pravidel ke skutečnostem, které nastaly do dne jejího nabytí účinnosti. **Nová pravidla platnosti doporučení školských poradenských zařízení se tudíž formálně nevztahují na případy uvedené v dotazu.**

Vzhledem k níže uvedené interpretaci § 1 odst. 5 však nic nebrání tomu, aby školská poradenská zařízení informovala i tyto žáky nebo jejich zákonné zástupce o faktické potřebě nové diagnostiky. Dokonce lze tvrdit, že povinnost podat žákovi nebo zákonnému zástupci informaci o tom, že by se měl žák z objektivních odborných důvodů ve svém zájmu podrobit nové diagnostice, je součástí postupů de lege artis, a byla zde již před vyhláškou (termínována však byla jen dle odborného posouzení).

- Týká se povinnost rediagnostiky pouze žáků s lehkou mentální retardací nebo všech, kteří se vzdělávají podle RVP ZV, upraveného pro potřeby žáků se smyslovým a tělesným postižením?
- Je nutné rediagnostikovat opakovaně žáky s těžkým a vícečetným zdravotním postižením, jejichž stav je víceméně neměnný?
- Týká se povinnost rediagnostiky pouze žáků speciálních škol (mají školní vzdělávací program s úpravami dle jednotlivých typů postižení) nebo i žáků individuálně integrovaných (podle individuálního vzdělávacího plánu)?

V § 1 odst. 5 se nejedná o povinnost v přísném formálním slova smyslu, ale o objektivní potřebu nové diagnostiky, která je dána v rovinách:

- použitelnosti doporučení jako podkladu k zařazení žáka do školy nebo třídy zřízené pro žáky se zdravotním postižením nebo povolení individuálního vzdělávacího plánu, zahrnuje-li úpravu vzdělávacího programu,
- odborného přístupu k soustavné práci na rozvoji žáka, která podle povahy věci může vyžadovat různě časté opakované diagnostikování jeho stavu.

Informace, kterou školské poradenské zařízení musí žákovi nebo zákonnému zástupci podle § 1 odst. 5 poslední věty vyhlášky č. 72/2005 Sb. podat, by měla obsahovat:

- sdělení, že předchozí doporučení pozbylo platnosti, a nelze je tudíž použít jako podklad k žádosti o přiznání podpůrných opatření/zařazení do školy/třídy/programu pro žáky se zdravotním postižením; pokud by žák nebo zákonný zástupce podával takovou žádost, je nezbytná nová diagnostika žáka, která povede k vydání nového doporučení; k zachování stávajících podmínek vzdělávání žáka není nové doporučení zapotřebí;
- informaci o tom, zda a kdy je v zájmu žáka podrobit se nové diagnostice za účelem objektivního určení jeho vzdělávacích potřeb a stanovení optimálního režimu vzdělávání; zde by měl být žák nebo zákonný zástupce též informován, zda nová diagnostika může ukázat potřebu zásadních změn v dosavadních podmínkách vzdělávání a jaká může žákovi vzejít faktická újma, nepodrobí-li

se nové diagnostice (např. že za stávajících podmínek vzdělávání nebudou efektivně využity jeho vzdělávací možnosti a předpoklady). V případě, že by zanedbání nové diagnostiky ze strany zákonných zástupců žáka bylo ve zjevném rozporu s nejlepším zájmem dítěte, není vyloučeno, že se školské poradenské zařízení obrátí na orgán sociálně-právní ochrany dítěte.

Termín nové diagnostiky dle druhé odrážky nemusí být nutně shodný s koncem platnosti dřívějšího doporučení, může být i pozdější. Ministerstvo však setrvává na dosavadním názoru, že v případě dětí vzdělávajících se podle přílohy LMP je z odborného hlediska namístě konstatovat faktickou potřebu nové diagnostiky s periodou nejvýše 1 roku.

PhDr. Jindřich Fryč

náměstek ministra školství, mládeže a tělovýchovy

PŘÍLOHA P III: KAZUISTIKA

Patnáctiletý Ladislav chodil do základní školy v malém městě, kde bydlel u babičky, protože jeho rodiče byli na několikaletém služebním pobytu mimo republiku. Babička chlapce nijak pevně nevedla, říkala, že to Ladislav nepotřeboval. Považovala jej za klidného, přizpůsobivého, poslušného. V patnácti letech se Ladislavovi rodiče vrátili a Ladislav nastoupil do pražského gymnázia. Pro Ladislava byla tato změna zátěží. V probíhající pubertě se mu vrátili rodiče, které vídal jen několik týdnů v roce. Musel si zvykat na zcela jiné městské prostředí, hledat nové kamarády. Škola byla podstatně náročnější, ale i rodiče si museli zvykat na zásadní změnu životního způsobu. Pochopitelné střety, které v rodině vznikaly, řešil otec tvrdostí a zákazy, ale nesledoval, jak je Ladislav dodržuje. Maminka se chovala, jako by probíhající těžkosti neviděla. Když jí bylo zle, nakoupila si mísu sladkostí a hodiny sledovala videoprogram. U Ladislava se rychle objevily prospěchové obtíže. Rodiče mu bez zábran dávali najevo, že zklamal jejich očekávání. Ladislav začal vynechávat školní docházku. Vztahy k jiným lidem, zvláště vrstevníkům, navazoval obtížně. V gymnáziu byla skupinka spolužáků z různých, zejména vyšších ročníků, jejich opakované přestupky a špatný prospěch je předurčily k vyloučení. Ladislava rychle získali. Chovali se přátelsky, dodávali mu sebedůvěru, zpočátku od něj nic nevyžadovali. Ladislava vábila jejich bezstarostnost, cítil se mezi nimi volně, připadali mu svobodní a nezávislí. Nedokázal odlišit svobodu od naprosté neodpovědnosti. Po čase skupina Ladislavovi nabídla drogu, zvanou perník. Ladislav, který dostával od rodičů velké kapesné, bez váhání zaplatil a drogu užil. Nikdy, jak později řekl, se necítil tak dobře, jako po této první dávce. Rodiče, kteří nesledovali, s kým se Ladislav stýká, začali po čase pozorovat u chlapce změny chování. Až ze zprávy ze školy

se dozvěděli o Ladislavově záškoláctví a členství v partě. Otec se domníval, že Ladislavovi pomůže ráznou domluvou a matka se chovala stejně, jako se za tíživých okolností v rodině chovala vždy. Ani Ladislav, ani jeho rodiče si neuvědomili, co se vlastně rozvíjí. Ladislav v užívání drog pokračoval, rychle se rozvinula plná závislost. Parta jej neopouštěla, protože měl Ladislav dost peněz. Po několika měsících našli rodiče Ladislava doma v hlubokém bezvědomí po vysoké dávce drogy. Ladislav zemřel na jednotce intenzivní péče.

Patnáctiletý Jožka pochází z rodiny s vysokou životní úrovní ve vinařské oblasti. Pro zlomeninu nohy byl dopraven na chirurgické oddělení okresní nemocnice. Jeho chování odpovídalo stavu, nebylo ničím nápadné. Třetí den pobytu se objevil nápadný neklid, doprovázený třesem, výrazem úzkosti, pocením. Spolupacienti, kteří si nejprve mysleli, že jim Jožka něco předvádí, po chvíli přivolali lékaře. Jožka vykřikoval, že mu po pokrývce běhají pavouci a nepojmenovatelná havěť, které se bojí. Vyšlo najevo, že tento patnáctiletý chlapec onemocněl životu nebezpečným alkoholickým deliriem. Zjistilo se, že Jožka pije víno přibližně od svých deseti let, ve stoupajících dávkách, v posledních měsících pil kolem litru vína denně. Život se chlapci podařilo zachránit, ale objevila se těžká, obtížně zvratná porucha paměti. Rodiče nepřipustili, že by chlapcovo onemocnění mohlo být důsledkem závislosti na alkoholu.

Jedním východiskem ze závažného problému je dokonalá prevence, která je navíc několikrát levnější než represe. Tato prevence by se měla především soustředit na mládež, která se stává nejrizikovější skupinou. Měla by se zaměřit na rozvoj osobnosti dítěte, na rozšíření nabídek využití volného času. Další řešením by mohla být i pokračující osvěta na školách, v rodině, a nakonec i kvalitní legislativa. Pozadu v této oblasti by neměly zůstat ani státní či nestátní instituce, které se touto problematikou zabývají.